

SZEGEDI EGYETEM

A SZEGEDI FELSŐOKTATÁSI
INTÉZMÉNYEK LAPJA

XXVI. évfolyam, 11. szám 1988. szeptember 23. Ára: 2,30 Ft

Meggyőződés vagy szolgálat?

Az is lehet tanulságos, ha valakinek nincs igaza. Berend T. Iván egyik cikke — a Valóság 88/1. számában jelent meg A magyar reform sorsfordulója az 1970-es években címmel — (ismét) nagy vihart kavart. Két közgazdász kollégáján kívül válaszolt neki a Népszabadság rovatvezetője is, akinek cikkeit gyakorta idézte Berend T. a 70-es évek elején kibontakozó reformellenes hangulatokért és illusztrálására. Igazán tanulságos az érintett újságíró védekezése, aki ugyancsak citátumokkal bizonyította, hogy ominózus „reformellenes” mondatai nem is a sajátjai, hanem szintén idézetek — az MSZMP KB akkori állásfoglalásaiból. Mi más lehetne a feladata egy pártlap írójának — így ő —, mint az, hogy a párt politikáját interpretálja?

Első lélegzétvételre támadhatatlannak tűnő érvelés. Am, ha az ember kicsit kifújja magát, elgondolkodik azon, hogy „az újságok híven követték a felülkerekedő politikai irányvonalat”. Engem erősen megütököztet, hogy ugyanazok az újságírók, akik a hetvenes évek elején gyanús mértegettek, esetleg ostromolták például a vállalkozást, ma lelkes híveivé, a propagandatorává váltak. Az ilyen pálfordulások persze szinte szükségszerűek egy monolitikus hatalmi struktúrában, ahol lényegében csak egyféle vélemény létezhet, s azt központilag és felülről határozzák meg. Am ezt a fajta újságírást csak meggyőződés nélkül lehet művelni.

Ha ugyanis valakinek van szilárd meggyőződése, mondjuk: navigare necesse est, s hozzá becsülete, akkor képtelen nyilvánosan jelkesedni a tengerészeti minisztérium épp aktuális hajóromboló programjáért. A szocializmus mostani válsága előtérbe vonta az etikai kérdéseket. Nem csoda, hiszen ha sem a törvény, sem a gazdasági szabályok nem képesek elrendezni e világot, valami mégis kell, amihez igazítjuk életünket. Nehéz

rajtacsipni az embereket igazi véleményükön. Sükösd Mihály a rádióban arról beszélt, hogy a mai kor napja fényesen ragyog az alkalmazkodni tudókra. A reformretorikát órák alatt el lehet sajátítani, s ki merné emlékeztetni a tegnapijára azt, aki ma piacról, demokráciáról, önállóságról beszél? A kulcsszavak ismerete, a tetszőleges egymásutánban való elősorolása pótolja mind a meggyőződést, mind az önálló gondolatokat. Ez a társadalom egészére érvényes dilemma fokozottan érint két réteget: az apparátust és a sajtót.

Az apparátus feladata, hogy szolgálja, s ne irányítsa a választott testület munkáját. Am hogyan fogja ezt tenni, ha a döntések ellene irányulnak? Hiszen csökkenteni kívánják „hatáskörét” (ésintébb szóval: hatalmát), sőt leépítéséről is beszélnek. Ez az ott dolgozóknak fokozott egzisztenciális fenyegettséget jelent: állásukat veszítetik. Ugyanakkor, amikor jelentős a munkanélküliek száma, s a hivatalos jóslások szerint ezután még nőni fog; másfelől jó részük „fóállású forradalmár”, aki világ életében mozgalmi munkát végzett, „civil” szakmája nincs, vagy soha nem művelte. — Az apparátus, ha nem szolgál, hanem kiszolgál, kiszolgáltatottá válik.

A sajtó helyzete némileg más. Minden rendű s rangú vezetőnk rendületlenül felelősségének növekedéséről beszél, ellenőrző szerepét hangsúlyozza. Olyannyira, hogy már-már arra a helyre álmódjuk magunkat, amelyet egy demokratikus országban a sajtó elfoglal. A szakma presztízse folyton-folyvást növekszik, végtelen lehetőségek, nagy fizetésemelések, néhány magas érdemrend sejlik föl a közeli távolban? Megújul a szövetség is. A MUOSZ sajtó átalakításáról véleményt kér tagjaitól; megkaptuk a brosúrát, a főtítkár írta alá. A benne szereplő kérdéseket éppen mi, az egyetemi lapok munkatársai tettük

fel, és válaszoltuk meg más újságírókkal együtt egy szakmai vitán; melyért akkor rágalmak és gyanúsítások özönét kaptuk egyazon szövetségtől. Igaz, akkor még más volt „az idők szava”, más volt a „politikus” állásfoglalás, egyáltalán: máshogy „búzlott a kor”. Egyetértünk kedvenc politikusom egyik kedvenc fordulatával: „hagyni kell az embereket, hogy megváltozzanak!” No de ilyen hirtelen? Ennyire?

Meggyőződésség és kiszolgáló magatartás egymással nem összeférő fogalmak. A magyar reformra jóval nagyobb veszélyt jelent a mindenkor kiszolgálók csapata, mint akár a nyíltan konzervatívok, akár azok, akik megmondják: újfajta rendet szeretnének.

Ami a mi dolgunkat, a sajtót illeti: biztos, hogy önállóan kell politizálnia. A legfőbb teher a propagandista, agitátor szerep. A propaganda két kommunikációs funkciót egyesít magában: a tájékoztatást és a reklámot. A tények elrendezésével, interpretációjával (jobbik esetben) sugallja, (gyakrabban) szájába rágyja az olvasónak az egyetlen „helyes” véleményt. Vagyis szubjektívítást objektívításként tünteti fel. A megoldás egyszerű: szét kell választani a két funkciót. Ismertessük a tényeket gyorsan, pontosan, teljesen — s bízzuk az értékelést az olvasóra, tartsuk tiszteltben az ő meggyőződését. Avagy és azután, fűzzük hozzá, elkülönítve saját véleményünket — a saját meggyőződésünk alapján.

Sajtónk vezetői s az apparátus olyannyira elkötelezte magát egy régebbi, s a mostanítól gyökeresen különböző elméleti alapállás, szemlélet mellett, hogy metamorfózisuk hiteltelen. Az átfogó tisztújítás azonban azért is fontos, mert a jelen helyzet a politika hitelét is rontja.

MÁROK TAMAS

Tanévnyitók

1988 NOV 11

JATE „Erkölcsi és tudományos függetlenség”

A Himnusz elénekülésével kezdődött a „Tisztelet egybegyűlte” számára az ünnepély szeptember 3-án, szombaton délelőtt 11 órakor a Dugonics téri központi épület aulájában, A József Attila Tudományegyetem 68. tanévét Csákány Béla rektor nyitotta meg. Miután köszöntötte a jelenlévőket, beszédében röviden vázolta az egyetemista lét céljait, melyekben az erkölcs és a tudomány kell hogy tükröződjék. „1088-ban, pontosan 900 évvel ezelőtt jött létre Európa — és a földkerekség — első egyeteme az itáliai Bolognában”. Folytatta az évfordulóra emlékezve, hogy aztán ennek a szellemében történelmi és egyetemtörténelmi áttekintést adjon. „Végéhez közeledő évezredünk történetét végigkíséri tehát az egyetemek története, s a nevezetes évforduló lehetőséget nyújt, mi több, illendővé teszi, hogy — keletkezésére visszapillantva — az egyetemek az ezredforduló küszöbén az emberiség, az országok és a kisebb közösségek életében betöltendő hivatásáról nyilvánosan gondolkodjunk”.

Ismertette azokat a körülményeket, amelyek közt az első univerzitas létrejött, majd az állam és az intézmény viszonyáról a következőket mondta. „A hatalom hamar felismerte az egyetemek szerepét, másrészt a tudományra, mint erős támaszra tekintett. Ezért már a 12. században megjelent az egyetemi autonómia, amely magába foglalta az egyetem területének sérhetetlenségét, és azt a jogát, hogy a hozzá tartozó személyek ügyeiben maga ítélkezzen (...) Mindezt az mutatja, hogy a gyak-

ran sötétnek nevezett közepkorban kellő tiszteletben részesültek a tudomány műhelyei. Mivel jogaikat a legfőbb egyházi vagy világi hatalomtól kapták, megengedheték és olykor meg is engedték maguknak a helyi hatalommal való szembenállás fényűzését. Természetesen, mindig is függött az egyes egyetemek tanárainak emberi és tudói tartásától és magatartásától, hogy az adott egyetem kicsinyes érdekek után futó emberek provinciális gyülekezeteként, vagy tanulóit távoli földről is magához vonzó nagyhírű tudományos iskolaként folytatta működését.”

Szót arról is, az évforduló ürügyén e hónap 18-án számos egyetem képviselői gyűlnek össze Bolognában, ahol is az egyetemek korunkban betöltendő hivatásának legfontosabb — már megfogalmazott — elveit hitelesítik. Az első alapelv azt mondja ki, hogy az egyetemeknek kutató és oktató tevékenységében minden politikai és gazdasági hatalommal szemben erkölcsi és tudományos függetlenséggel kell rendelkeznie. A második a kutatásnak és az oktatásnak az egyvetartozása, a harmadik ezek szabadságának biztosítása, a negyedik alapelv pedig a kultúrák kölcsönös megismerésének és egymásra hatásának szükségességét mondja ki. Ezek azok az elvek, melyek orientálhatják a ma oktatóját és diákját.

Az elmúlt tanévről Tóth Károly az egyetem főtítkára számolt be, lényegében az oktatás tartalmi megújulásáról. Az egyik ilyen eredmény, a nem nyelvszakos

hallgatók idegen nyelvi képzésének korszerűsítése. A másik az 1988. január 1-jével létrejött JATE-Kiadó. A nevelési feladatok terén is jelentős eredményekről számolhatott be az öntevékeny csoportoktól kezdve a sportköröktől. Szólt a nemzetközi kapcsolatok gazdagodásáról, a testvéregyetemekkel való kapcsolatokról és a konferenciákról... Ismertette azokat az állami döntéseket, melyek a megbízatások után futó emberek tartalmazzák. Majd a diszoklevelek átadása következett. Gyémántdiplomát hatan, aranydiplomát huszonhatan, vasdiplomát pedig ketten vehettek át. Címzetes egyetemi tanár lett: dr. Kalász Huba, dr. Kozma Tamás és dr. Pályi István. Címzetes egyetemi docens kinevezést dr. Kulcsár Ferenc, dr. Lehoczki Endre, és dr. Simon Imre kapott. A művelődési miniszter a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa által alapított Felsőoktatási Érdeméremet adományozott Kosztolányi József matematika-fizika szakos hallgatónak, Viharos László és László Zsuzsanna programtervező matematikusoknak, Gécseg Zsuzsannának, a Francia Tanszék tanársegédjének és Hadfi János jogásznak. A Kányó Zoltán emlékére létesített alapítvány 1988. évi jutalmazottja dr. Kertész András adjunktus, a Kossuth Lajos Tudományegyetem Német Tanszékének munkatársa. A Ligeti Lajos alapítvány két évente odaítélte Kuun Géza-díját Bertá Arpád, az Altajisztika Tanszék docense nyerte.

S. B.

JATE-pártértekezéslet

Bizonyára nem a legillendőbb kifejezés, de az országos pártértekezéslet jellemzője ezt találok a legjobbnak: „kellemes meglepetés”. Az eredmények taglalása, értékelése nélkül ugyanis annyit mindenképp leszögezhetünk: a tanácskozás légköre az elért, (vagy inkább kikényszerített) változások mértéke némiképp túllépte a tagság, s az egész társadalom előzetes várakozásait. S bár a magas pártfórum nem rendelte el (még csak nem is „ajánlotta”) alsóbb szintű pártértekezletek megtartását, azokban a pártszervezetekben, ahol a tagság üdvözölte a májusi eseményeket, egyértelműen megfogalmazódott a helyi értekezlet igénye;

megint csak vulgáris kifejezéssel élve az: „ilyent mi is akarunk!”.

„A tagság már végrehajtotta a fordulatot” — mondta Pozsgay Imre még áprilisban, s az országos szintű változás után a legfontosabb feladat a „középsztint”, a megyei, városi pártszervek megújítása. (Másképp: a legfontosabb kérdés ezek megújíthatósága.) A megyék most vajúdnak. Az első körben csak Hajdú-Biharban határoztak el megyei értekezletet, ehhez csatlakozott — tanulságos csatározások után — Csongrád, a legutóbbi napokban pedig Vas megye.

A JATE pártszervezete és pártbizottsága természetesnek találta, hogy rendkívüli

értekezletet tart. Különlegességnek számít, hogy nem küldöttértekezletet hívtak össze, hanem „összevont taggyűlést”, amelyre meghívták az összes párttagot. Ez a megoldás persze, csak intézményi szinten kivitelezhető, a méretek miatt: az egyetemen 497 párttag van (1988. júliusi adat).

Mi volt a pártértekezéslet feladata? A meghívóban két napirendi pont szerepelt: az egyetemi pártbizottság becsatolója, és az új egyetemi párt megválasztása. A beszámoló természetesen mindenki előre megkapta, ahhoz a títikár fűzött szóban rövid kiegészítést, s azután a vita következett. A vá-

(Folytatás a 3. oldalon.)

Lesz-e helyük a társadalomban?

Új helyen tartotta idei tanévnyitói ünnepségét a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola: a József Attila sugárúti új gimnázium aulájában gyülekeztek szeptember 5-én tanárok, diákok, vendégek. A színhely nem bizonyult ideálisnak: a terem nyitott, az épületben még folynak a szerelési munkák, a tanítás is megkezdődött, így állandó járkálás, ajtónyitkorgás sértette az ünnepély zártságát.

A jelenlévőket Rozgonyiné dr. Molnár Emma főigazgató-helyettes köszöntötte, majd dr. Békési Imre mondott tanévnyitói beszédet. A jövő pedagógusai két kérdést kell, hogy föltegyenek maguknak: van-e helye a mai magyar társadalomban a pedagógusértelmiségnek, illetve jó helyre jöttek-e, amikor a szegedi főiskolát választották? A főigazgató szerint, a második kérdés a könnyebben megválaszolható. Az intézmény tudományos, oktatási eredményeinek citálásával indokolta véleményét: a JGYTF a tanárképzésre jól

felkészült iskola. Az első kérdésre adandó igenlő választ az élet nem hitelesíti — mondta a szónok — Korunk az ügyes embereknek kedvez. A pedagóguspálya megbecsültsége, presztízse olyan alacsony, hogy az csak elhivatottságból vállalható. Ezek után 473 nappali és 510 levelező hallgató tette le az elsőévesek hagyományos esküjét.

A Neveléstudományi Tanszék kezdeményezésére a művelődési miniszter címzetes főiskolai tanári címet adományozott dr. Szvétek Sándor nyugalmazott főiskolai tanárnak; az oklevelet a főigazgató adta át. Ezen az ünnepségen jelentették be azt is, hogy a francia kormány „A művészet és a bölcsészettudomány lovagja érdemrendet” adományozta dr. Palásti Lászlónak, a lektorátus nyugalmazott vezetőjének. A Bács-Kiskun Megyei Tanács 10 ezer forintos pályadíjat alapított a főiskolán jó eredménnyel tanuló bácsi hallgatók részére. Geri István, a tanács elnökhelyettese öt hallgatónak

adta át a jutalmat. Ezt követően személyi változásokat jelentettek be. A főiskola új gazdasági igazgatója Marsi Zoltánné, főtítkára Pálffy Tamás, könyvtárigazgatója Gábor Kálmánné, személyzeti vezetője Varga Sándorné lett. Főiskolai tanári kinevezést kapott Pál Ágnes (Földrajz Tanszék), docens lett Bonifert Domokosné (Fizika Tsz.), Deák László (Kémia Tsz.), Kamarás Gábor (Biológia Tsz.), Pungor Miklós (Testnevelés Tsz.), Szederkényi Antal (Matematika Tsz.), Varga Sándorné (Neveléstudományi Tsz.), Tanszékvezetői meghívást kapott Kaszab Imre (Földrajz Tsz.), Sebéné Madácsy Piroska (Magyar Irod. Tsz.), Balogh Tibor (Psziológia Tsz.), Rigó Jácson (Köznevelődési Tsz.). Az intézmény egykori diákjai közül rubinoklevelet kapott Heinrich Lajosné, aki 70 esztendeje végzett. Vasgyémánt-, illetve aranydiplomát 32-en vehettek át.

M. T.

(Folytatás a 2. oldalon.)

Színház, hangverseny

A Szegedi Nemzeti Színház szeptember 3-án megtartott évadnyitó társulati ülésén bemutatták és köszöntötték a társulat új vezetőit és tagjait: Ruszt József művészeti vezetőt, Telihay Péter dramaturgot, Gyüdi Sándor karigazgatót, a közvetkező színészeket: Aron László, Barta Mária, Bede-Fazekas Annamária, Dálnoky Zsóka, Hegedűs Zoltán, Juhász Károly, Lipics Zsolt, Olasz Ágnes, Szakács Eszter, Szerényi Tibor. Az új magánénekesek: Kiss Domokos és Matkócsik Éva: a magántáncosok: Éliás Zsuzsa, Kiss Stefánia, Prepeliczay Annamária.

Az első nagyszínházi premier, a szeptember 15-i Hoffman meséi után a Kisszínház a szeptember 22-i Ödön von Horváth-bemutatóval nyitott (Huza-vona). A balettelgyüttes négy kamaraműből álló összeállítás produkál október 8-án. Az idei musical: Lionel Barth Olivérje. Az évad első felében Ruszt József Hay Gyula Mohács című tragédiáját rendezte. A tavaly alakult balett nagy vállalkozása lesz Csajkócskij Diótörője, Reinthaller Éva koreográfiájával. Esztérgályos Károly rendezte A vig özvegy című operettet. Az évad első felében az operatagozta a Toscát, A bolygó hollandit, a Bánk bánt és a Szerelmi bájitalt adja. A második fél év vállalkozásai: a Jókai-regény, A köszívű ember fia adaptációja, Korniss Mihály Bűntetése című darabjának stúdióelőadása és az operabemutató: a Don Giovanni. A Kisszínházban a Ribakov-regény, Az Árbát gyermekei színpadi feldolgozását tervezik és Glovackij: Svábbogárva-

dászat című darabját. A balettelgyüttes szeptember végén a Babyloni fesztiválon szerepel a tavalyi Balettest produkcióval az operatársulat január-februárban turnézik az NSZK-ban, Svájcban és Ausztriában a Hoffmann meséivel, Poitiersben pedig kortárs drámafesztiválon szerepel a próza — a Korniss-darabbal.

A Filharmónia koncertsorozata október 10-én kezdődik a Szegedi Szimfonikus Zenekar Haydn, Mozart- és Schubert-estjével, amelyen Kiss Gyula zongorázik és Erdélyi Miklós vezényel. Rossini Stabat Materre szerepel a következő hangverseny műsorán, decemberben pedig Beethovenest lesz. Az évad második felében Szegeden vendégeskedik a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara, Lukács Ervin vezényletével. Februárban Wagner-est lesz a szegedi szimfonikusok és a Weiner kamarazenekar, valamint Misura Zsuzsa énekművész közreműködésével. Májusban jön a Magyar Állami Hangversenyzenekar, Fischer Adam vezényel, s a műsoron a Kékszakállú herceg vára. Liszt Krisztus-oratóriumát a szegedi zenekar, a Vaszy-kórus és szegedi énekesek közreműködésével május végén hallhatjuk. A Kamara-bérletek tulajdonosai Rudolf Kerer szovjet zongoraművész estjét élvezhetik októberben, januárban lesz Ruggiero Ricci hegedűestje. Önálló koncertet ad két szegedi együttes, a Canticum kamarakórus és a Weiner zenekar, s vendégszerepel a Modern Rézfúvós együttes.

Elegünk van a „reformretorikából”!

Beszélgetés Balázs Mihállyal

Az I. sz. Magyar Irodalom Tanszék docentét, Balázs Mihályt neveztek ki július 1-jétől a JATE nevelési rektorhelyettesének. Ezt megelőzően 1983-tól 1985-ig az egyetemi PB függetlenített szervezőtitkára, és 1986-tól 1987-ig a BTK pártvezetőségének titkára volt. Kinevezése alkalmából beszélgettünk vele munkájáról, és a jövőt illető elképzeléseiről.

— Elsőként, arra szeretnénk választ kapni, hogy mit is jelent valójában a cím: „nevelési rektorhelyettes”?

— Jó kérdés! Öszintén szólva, engem riadalommal tölt el ez az elnevezés. Azt sugallja, mintha úgy lehetne tenünk, hogy elhatároljuk: egy ember, a nevelési ügyek felelőse, akinek semmi más dolga nincs, mint hogy hirdesse az egyetem éppen aktuális tízparancsolatát. Végeredményben technikai kérdés az állami vezetés munkamegosztása. Arról van szó, hogy minden olyasmi, ami nem kifejezetten a tanórán történik, és hallgatói, oktatói kezdeményezésre vágyon, az valamiképpen ide tartozik. Tehát, a kollégiumok, az úgynevezett öntevékeny csoportok, melyek száma állítólag szaporodóban van. (Ezt kíváncsian várom.) Ezen kívül, hozzám tartozik az egyetemi sportélet, s — nem tudom, ugyan milyen megfontolásból — az ösztöndíjnyel menetének figyelemmel kísérése.

Valószínűleg az határozta így el a területeket, hogy mihez volt kedvük azoknak a rektorhelyetteseknek, akik elődeim voltak. Gondolom.

— Mivel az albérletek ára az eget veri — a megszokottnál jóval többet igényeltek kollégiumot. Okozott-e problémát a férőhelyek szétosztása?

— Meg kell mondanom, hogy rendkívül lehangoló a helyzet. Számomra ebben a munkában az eddig legmegdöbbentőbb élmény, amely leginkább megviselt, a fellebbezési kérelmek elutasítása volt. Egészen elképesztő a helyzet, ha meggondoljuk, hogy az egyetemi átlagot tekintve azok a gyerekek, akiknél az egy főre jutó jövedelem 3500 forintnál magasabb, már igen nehezen, vagy mondhatjuk úgy is, egyáltalán nem kapnak kollégiumot. Ez elgondolkodtató, és nagyon világosan mutatja, hogy milyen szegények vagyunk. Rengeteg az elutasított, az elsőévesek esetében 266 hallgató.

— A Károlyi kollégium ezek szerint még mindig nem tudja megkönnyíteni a helyzetet?

— A Károlyi kollégium épülete még nem teljesen a miénk. Tudja mindenki, hogy ott még átalakítási munkák folynak. Arról van szó, hogy ez a jövő szeptemberben befejeződik. Ez plusz 280 helyet jelent, de a helyzet korántsem ilyen rózsás. Tudniillik, a Móra kollégium belső állaga egyre nehezebben elviselhető, ennek következtében meg kell indítani valamilyen munkálatokat. Ez körülbelül azt jelenti, hogy amikor be fog lépni a Károlyi kollégium, akkor valószínű, hogy elindul a Móraban valami.

— A kollégiumokon kívül, emlegettük az állítólag egyre növekvő számú öntevékeny csoportokat. Mit lehet ezekről, működésükről tudni? Számukkal együtt a jelentőségük is nő vajon?

— Én nem szívesen rangsorolnék, bár meg lehet adni egy olyan listát, amely azokat sorakoztatja fel, akik már letették a névjegyüket. Az köztudott, hogy az énekkar és a néptáncosport hosszabb ideje jó hangulatban, kiegyensúlyozottan és színvonalasan dolgozik. Ezen kívül az utóbbi időben jelentéktelen rendkívül szép és okos dolgok. Ezeket azért nem méltatnám nagyon szívesen, mert elfoglaltságnak tűnhetne. A tavaszi legfrissebb „Galiba-

dolgot” leszámítva, végeredményben azt hiszem, a Bölcsészkaron ez a legvirulensebb. Amit az utóbbi 3—4 esztendőben a Harmadkor és az AETAS produkált, azt rendkívül értékesnek tartom. Szerintem, nem is tudja Szegeden a bölcsészkar hallgatóság, hogy ennek milyen figyelemre méltó az egyetemen kívüli visszhangja. Én tudok történetesen akadémikusról, aki keresi az AETAS számaikat, tudok kitűnő irodalomkritikusokról hazánk határain belül és kívül, akik nagyon intenzív kapcsolatban vannak a harmadikosokkal. Ne feledjük, hogy bizonyos értelemben — mert szívesebben beszélnek a kollégiumokról ebben az összefüggésben — az a munka, amely kollégiumokban zajlik, természetesen szintén ide sorolandó. Nagy megnagyvással láttam azt, hogy megmozdult a Károlyi-kollégium is az elmúlt esztendőben. Azután a dráma után, amit a hallgatóság átélt a költözéssel. Az a benyomásom, hogy lesznek ott olyan erők, amelyek egy érdekes, „tényleg kollégiumot” tudnak csinálni, és az ott folyó munkával oldódik a munkásszállásjelleg. Mert azt azért nem lehet tagadni, hogy arról az épületről sugárzik, hogy nem kollégiumnak készült. Nagyon érdekes a Herman és Móra jelenléte is, s sohasem volt feltételek között dolgozhat az Eötvös. Tehát van élet a kollégiumokban, így annál sajnálatosabb, hogy a bekerüléssel ilyen zűrök vannak.

— Egy, a hallgatókat ugyancsak jelentékenyen érintő témáról, az ösztöndíjakról szeretnénk valamit hallani. Hozzánk már több helyről is eljutottak olyan információk, miszerint emelkedik e juttatás összege.

— Ha olyan információkat hallott, hogy valami radikális emelésről lenne szó, annak nagyon örülnék, de félek, hogy nem egészen erről van szó. Arról azonban igen, hogy valamiképpen — fogalmazzunk óvatosan — törekvés látszik arra, hogy kövessék az inflációt. Ez azt jelenti, hogy 100 forinttal megemelték azt a határt, amely esetében vidéki, illetve helyben lakó hallgatóknak oda ítelhető a szociális támogatás. Tény az is, hogy az általános és a kiemelt ösztöndíjakra fordítható keretek esetében szintén van egy 50 forintos emelés. Ez az amit erről a dologról el lehet mondani Szerintem ez egy gesztus. És azt hiszem, ezzel mindent megmondtam...

— Amikor elvállalta ezt a tisztséget, látott-e valamilyen esélyt a változásra, voltak és vannak-e elképzelései a jövőt illetően?

— Lehet, hogy illúziókat kergetek, de vannak. A lécs, melyet át kell ugrani, elég magasra van téve. Részint a körülmények miatt, de a csoportok esetében azért is, mert itt az a humánus és támogató kezelés és stílus, amely a Kocsondi tanár úr szemléletében megmutatkozott, mindenképpen kihívás. Annak viszont rendkívül örülök, hogy a játékszabályok (közművelődési szabályzat és a többi) rögzítve vannak, tudniillik, ezekkel én nem szívesen foglalkoznék. A reformmügyről pedig az a véleményem, hogy nem szívesen ejtem ki ezt a szót.

Itt, csak az utóbbi években, a '81-es PB-határozatot követően, annyi reformhullám volt és annyi minden, de tényleg annyi minden felejtődött el, halkult el szép csendesen, hogy ebből az egész „reformretorikából” eleve van az oktatói gárda egy bizonyos részének. Én azok közé tartozom, akik azt mondják, hogy vigyázzunk ezzel. Már nem hiszek a nagy programokban. A mi folyosónkon, helyben megvalósítandó és megvalósítható dolgok iránt van reményem. Ami lehet, hogy szűkkeblű, provinciális programnak látszik, de ez legalább a mi kezünkben van.

K. A.

Pete tanár úr 60 éves

Pete István professzor irigylésre méltó fiatalossága, aktivitása, energikussága szinte tagadja a tisztes, a társadalomban általában nyugalomba vonulónak tekintett életkor tényét. Személyiségének lényege, a puritánság és a közvetlenség, pedig hevesen tiltakozik mindenféle ünneplés ellen. Az adekvát köszöntőnek tehát egyszerűnek, lényegre törőnek kell lennie, különben kihívja az ünneplést esüfolódását egy oly sokszor látott tréfás szemhunyorítás és egy ravasz mosoly kíséretében. Ez a vidám szemhunyorítás és hamiskás mosoly bizonyára emlékeztet minden tanítványára számára, s talán így is fog megmaradni valamennyiünk emlékezetében, a közszereplés örövid „Pete tanár úr”.

A József Attila Tudományegyetem Orosz Nyelvi és Irodalmi Tanszékének, az 1948-ban alakult, most 40. születésnapját ünneplő tanszéknek a fejlődése 37 esztendő óta elválaszthatatlannal összekapcsolódik Pete István páratlanul gazdag tankönyvírói és tudományos kutatói tevékenységével. E csaknem negyven esztendő alatt, orosz nyelv-tanárok ezreit nevelte föl, akik közül számosan később doktoranduszai lettek, majd közülük sokan kandidátussá váltak. A köszöntő tehát sokak nevében teszi a dolgát, üdvözlöte, jókívánságait sok-sok orosz tanár ösztinte szeretetét és tiszteletét fejezik ki Pete tanár úr személyisége és teljesítménye iránt.

Pete István életútja elválaszthatatlanul összekapcsolódik az újjászülető Magyarország sorsával és fejlődésével is. Debrecenben született, parasztcsaládban, 1928-ban. A fényes szelek mozgalmának tagjaként 1951-ben Egerben szerzett orosz—magyar szakos általános iskolai tanári oklevelet, 1954-ben a Lenin Intézetben orosz szakos középiskolai tanári, majd 1960-ban a szegedi egyetemen német szakos középiskolai tanári oklevelet. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen doktorált Budapesten, 1962-ben. A hely- és időhatározói viszonyok kifejezéséről írt kandidátusi értekezését 1966-ban, a mennyiségi viszonyok kifejezéséről az orosz nyelvben írt akadémiai doktori értekezését pedig 1983-ban védte meg. Ez utóbbi révén, az orosz nyelv tudomány területén az első, akadémiai doktori fokozattal rendelkező oroszista lett hazánkban. Példamutató szorgalmának, ropant akaraterének, átlagon felüli munkabírásiának köszönhetően, pályája mindvégig töretlenül ivelt felfelé. 1985-ben nyerte el professzori kinevezését. Az utóbbi két évtized során, egyre gazdagodó és mélyülő tudományos tevékenységével elismerésre méltó helyet vívott ki magának a nemzetközi ruzsisztika területén is.

Tudományos tevékenységének középpontjában az orosz—magyar egybevető vizsgálatok, s azon belül a szemantikai szintaxis áll. A szemantikai szintaxis mono-

grafikus feldolgozásainak úttörő jelentősége két ponton ragadható meg. Egyrészt a témafelvétel újszerűségében, amit világosan bizonyít az a tény, hogy pl. az orosz nyelv tér- és időviszonyainak monografikus feldolgozása a szovjet nyelvészeti szakirodalomban is csak évekként Pete István értekezésének megírása után készült el. Tudományos munkásságának másik eredménye metodikai jellegű, az orosz—magyar egybevető kutatások új módszerében áll. Kutatói tevékenységét leginkább a gyakorlatias irányultság jellemzi, s ennek megfelelően, tudományos munkássága a lehető legszorosabb kapcsolatban van oktatómunkájának gyakorlatával. Oktatási területe igen széles, átfogja a mai orosz nyelv valamennyi részterületét. Oktatómunkája is ötletgazdag, kezdeményező. Lelkiismeretes, segítőkész, hallgatóival önzetlenül törődő, a komoly munkát önmagától és hallgatóitól egyaránt megkövetelő oktató.

Céltudatossága, akaratereje és legendás munkabírása követésre ösztönző példa valamennyi hallgatója és fiatal kollégája számára. Hatvanadik születésnapja alkalmából oktatói és kutatói tevékenységében további sikereket, magánéletében boldogságot, három gyermekét kíván egykori tanítványai, mostani kollégái, és valamennyi magyar ruzsisztika nevében:

SZALAMIN EDIT

SZOTE

A szemléletváltozás jelei

(Folytatás az 1. oldalról.)

„Egyetemünk most kezdődő tanéve éppúgy nem függetleníthető és nem elemelhető tagabb összefüggések, történések hatásától, mint ahogyan az elmúlt időszak értékelésében is számtalan tényező hatása tükröződik vissza (...), nem vitás, hogy a bepolitikában és a nemzetközi helyzetben bekövetkezett változások, így a hosszú ideig természetellenesen vastagított jégpáncél olvadása is hatott egyetemünk életére” — kezdte tanévnyitó beszédét dr. Szilárd János, a Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem rektora.

A szeptember 5-én, 12-kor kezdődő ünnepségen, amelyet a JATE Dugonics téri aulájában tartottak, a megjelent köszöntése után, a rektor kimerítő beszámolót tartott az elmúlt tanév eseményeiről, hangsúlyozva a nyáron történt változások. Megtudhattuk, hogy a devizás oktatás iránti érdeklődés minden korábbi várakozást felülmúlt. Ugyanis az elmúlt és jelen tanévre jóval több mint ezer külföldi hallgató jelentkezett 40 országból, és e tevékenység már eddig is jelentős bevételhez juttatta az egyetemet. Ez ebből befolyt összegből ezekben a napokban vásároltak 24 lakást, kb. 70—80 férőhelyet, mintegy 28 millió forint értékben. Minden korábbi nehézség ellenére reális közelségbe került az új klinikai tömb elkészülte. Remélhető, hogy a „jövő év elején a beköltözés is megkezdődhet”, de a „teljes

üzemhez” a minisztérium, a megye és a város érdemelegesebb segítsége is szükséges.

„A magyar egyetemek nem először vannak olyan feltételek között, amikor a külső körülmények nem könnyítik meg az emberileg és szakmailag lehetséges korszerű tevékenység folytatását. Szeretném hinni és remélni, hogy ha majd a most kezdődő tanév értékelésre kerül, nem lesz szó szerint érvényes Eötvös Loránd mondása: „vannak helyzetek, melyekben fáradságunk jutalma nem a siker, hanem csak azon meggyőződés, hogy közelebb kerüljünk teljesítettük, habár a sikernek reménye nélkül is.” Eötvös Loránd 101 évvel ezelőtt írta levelében ezt miniszterének, és a történelem nem egyszer ismételt meg hasonlóan pesszimisztikus gondolatot ébresztő körülményeket. Ha úgy fogalmazunk, hogy ma nem ez a pesszimista hangvétel a reális, akkor ezt azzal indokolom, hogy minden jogos kezesülésünk és elégedetlenségünk ellenére, egyre több olyan kezdeményezéssel, segítőkészséggel, a kedvező szemléletváltozás jeleivel találkozunk, amelyek objektív feltételeit jelenthetik annak, hogy a magyar egészségügyön és felsőoktatáson belül, egyetemünk fejlődése is meggyorsuljon, a tudományos, a gyógyító és oktatómunka feltételei egyaránt közelíteni kezdjék a kor szelleme által megkívánt szinteket.”

„A SZOTE Kiváló Nevelésje” címet Barabás Katalin

és Dur László adjunktusok kapták. A „Jó tanuló — jó sportoló” vándordíjat ezúttal Balázsik Andrea ötödéves Ondrik Zoltán negyedéves orvostanhallgatók vehették át. A miniszterasszony „Felsőoktatási Tanulmányi Erdemérem” kitüntetésben részesítette Greksza Ferencet, Dur Máriát, Kriván Mártát, Nemes Nagy Zsuzsát és Szarka Ildikót. A Bács-Kiskun megyei tanács pályadíját Bublikné Ócsai Mária gyógyszerészhallgató nyerte el.

A fogorvoshallgatók kiemelkedő tanulmányi és alkotó tudományos diákköri munkájának elismeréseként a Fodor Erzsébet-alkópítvány díját négyen vehették át: Böhm Mária, Füzesi Helga, Varga Magdolna és Tóth Györgyi. Végetűl a jubileumi diplomák átadására került sor. Az Általános Orvostudományi Kar gyémántdiplomáját Veress Miklós kapta, aranydiplomáját Czaka Andor, Feszler György, Kovács János, Pataky János, Radó Károly, Sörény Bálint, Kerekes János László, Székely Sándor, Szűcs Sobó Géza, Toronyi Ottó és Wágner D. Tibor kapta. A Gyógyszerésztudományi Kar Bari Zsigmondnak, Elekes Imrénnek, Fehérlaki Pálnak vasdiplomát, Erdélyi Jánosnak, Felkai Lászlónak, Inceffy Károlynak és Móra Lászlónak gyémántdiplomát, Balogh Ferencnek, Bence Saroltának, Dömötör Lenkének és Krell Lajosnak aranydiplomát adományozott.

H. A.

JATE-pártértekezlet

(Folytatás az 1. oldalról.)

lasztásokon pedig nemcsak az új pb-re, de a titkár, a városi PB-tag és a fegyelmi bizottság elnökének személyére, valamint a városi és a megyei értekezlet küldötteire is közvetlenül szavazhattak a párttagok.

A tanácskozára a nyugodt hangvétel és aktivitás volt jellemző. Némelyeket meglepett, hogy az a párttag, amely élesen, határozottan kritizálta a KB ideológiai tézisét, vagy az országos konferencia állásfoglalás-tervezetét — most milyen „visszafogott”. Talán ez természetes, és két dolgot jelez: egyrészt azt, hogy a JATE kommunisztái között már régebben egyetértés alakult ki platformjukat illetően, azaz „nem volt min csatározni”. Másfelől, az útkereséssel függ össze: mi is lehet a feladata, szerepe az elkövetkező időkben egy egyetemi pártszervezetnek — az egyetem és a párt életében?

A Károlyi kollégiumban tartotta rendkívüli értekezletét a JATE pártszervezete. A szeptember 17-én, 9 órára összehívott tanácskozáson a küldöttek 72,13%-a (334 fő) jelent meg. 47-en igazoltan, 129-en igazolatlanul maradtak távol. **Krajcók Gyula** levezető elnök üdvözölte a megjelenteket, közöttük **Széky Sándort**, a városi PB első titkárát, **Kövari Tibort**, az MSZMP KB alosztályvezetőjét, **Sebe Jánost**, a megyei PB osztályvezetőjét, a testvérintézmények, valamint a KISZ képviselőit. Elmondta, hogy ez a JATE második rendkívüli pártértekezlete. Az első 1956. október 23-án ült össze, de félbeszakadt. A napirend elfogadásakor **Kissné Novák Éva**, a marxizmus-leninizmus alapszervezet titkára ügyrendi javaslatot tett. Alapszervezetük véleménye, hogy a jelölés előkészítése nem volt elég nyilvános, valamint a jelenlegi pb és vb élvezi a tagság bizalmát, ezért most ne válasszák őket újra, csak majd később, alaposabb előkészítés után. A jelölőbizottság nevében **Szalay István** érvelt a javaslat el-

len, úgy tűnik, sikeresen, mert a küldöttek 37 ellenszavazat és 32 tartózkodás mellett a pb. javaslatát támogatták.

Kocsondi András hangsúlyozta, hogy a párt nem lehet bürokratikus irányító apparátus. Gramschit idézte: *létfelméret tekintve, értelmiségi párt legyen.* Azaz, gondolkodó, gondolkodva politizáló. Ez a társadalmi folyamatok, problémák állandó elemzését, s a megoldások keresését jelenti. Javasolta, hogy a pb elsőrendű feladatának tekintse, hogy a következő pártértekezlet elé olyan platformmal álljon ki, amelyet a tagság, sőt az egyetem elfogad. A felszólaló (másokkal egyetemben), hangoztatta, hogy a mostani beszámoló nem ad ilyen platformot. **Anderle Ádám** pb-titkár válaszában azt mondta, a pb úgy gondolta, hogy ezt a platformot maga a pártértekezlet fogja megteremteni. **Szabó Imre** a párttagság támogatását kérte a szakszervezet megújulási törekvéseihez, a Felsőoktatási Dolgozók Szakszervezetéhez (FDSZ). Eszerint, a jelenlegi Pedagógus Szakszervezet kettéválna: az FDSZ-re és a Közoktatási Dolgozók Szakszervezetére. A kettő szövetségben léphetne föl, de csak közös ügyekben. Jelenleg a SZOT a 4 milliós tagság helyett gyakorolja a szakszervezeti jogokat — mondta. Terveik szerint az FDSZ önállóan képviselné a véleményeket, s közvetlenül tárgyalna a kormánnyal. Ehhez olyan szakszervezeti törvényt kell kikényszeríteni, amely tartalmazza a garanciákat. **Katona Péter** szerint, a párttagság egy része potyautasként van jelen a mozgalomban: passzív, nem foglal állást, nem gondolkodik. Ez a magatartás lassúcskán „kifúj”, a jelen helyzetben tarthatatlan. Felgyorsult a civil társadalom önmozgása, és a felső politikai vezetés, úgy tűnik, tolerálja ezt. Ha a párt személyileg is összefonódik az állammal, akkor az nem párt („rés”), s mint pártra nincs is rá szükség. „Van-e az MSZMP-nek mint párt-nak véleménye például

Bős—Nagymarosról vagy az egyesülési törvényről? — tette föl a költői kérdést. — Ha nekem a párt véleményét kell képviselnem, akkor a pártnak kellene, hogy legyen álláspontja.” Javasolta, hogy tegyék nyilvánossá a pártajánlatot a megyei pártértekezlet küldöttjeinek nevével, pályáját — sőt platformját! Legyen arcuk, image-uk!

Kiricsi Imre a kutatási pályázatok ellen érvelt. „Az alapoktatást nem lehet pályázatokkal finanszírozni, csak költségvetésben biztosított összegekkel.” Többen is élesen bírálták a Művelődési Minisztérium politikáját. „Le kell rombolni a jelenlegi paradigmát, amely szerint, az oktatás és a kultúra állapota a gazdaság állapotától függ” — szögezte le **Simon Ferenc**. Az összes fejlett ország példája bizonyítja, hogy a dolog éppen fordítva van!

Kériné Nagy Zsuzsa szerint, az ifjúság komoly értékvakumban van, s így manipulálhatóvá vált. **Gábor Kálmán** szerint, erről szó sincs, az ifjúságnak kiforrott értékorientációi vannak, csak épp az nem felel meg neki, amit a politika ajánl: a KISZ és az iskolák. Természetes, hogy ebben a helyzetben alternatív mozgalmak jönnek létre. Az ifjúsági mozgalom nem egyenlő a KISZ-szel, tágabb annál.

Lehetővé kellene tenni a párton belüli frakciók létrehozását — mondta **Simon Ferenc**. — Tisztázni kellene viszonyokat az új szerződésekhöz. (TDDSZ, FIDESZ, MDF), valamint a pártbürokrácia és a demokratikus centralizmus viszonyát. Nem „jó elvtársakra” van szükségünk, hanem kezdeményező, vitázó elvtársakra

Sebe János elmondta, hogy a vezetéssel szemben bizalmi válság leginkább a nagyüzemi munkásság, az értelmiség és az ifjúság körében észlelhető. Bizonyos vezetők korrumpálódtak, s többeknél fölvetődik az alkalmasság, a hozzáértés kérdése is. Hangoztatta, hogy ő a megyei pb korábbi pártértekezletet elutasító döntése ellen szavazott.

Kissné Novák Éva szerint, a mai nemzedéknek a szocializmus már nem adott értelmét, ezért számukra az nem vonzó, s talán nem is alternatíva. **Kristó Gyula** szükségesnek nevezte, hogy a párt versenyhelyzetbe kerüljön. „A többpártrendszer az ajtóban áll” — mondta. Szerinte ez az MSZMP pozícióján is javítani fog. Eddig mindent politikának tekintettünk, s emiatt sok más szempont háttérbe szorult. Katasztrófálisnak ítélte az egyetem anyagi helyzetét. „Meddig leszünk még egyetem? Vagy meddig hiteljünk el magunkról? Sok helyen a tárgyi feltételek miatt már nem vagyunk az!” A megyében jelentős vezetői megújulás kell — fejtette ki **Kukovéczy György**, „de nem szeretném, ha a túl nagy személycseréknek az egyetem lenne a rozsdatemetője...”

Anderle Ádám pb-titkár összegezte a vita főbb kérdéseit, négy témakört jelölt meg: 1. Az egyetem veszélyben van, tenni kell megmentésére. 2. Milven párt legyünk? 3. Az ifjúsághoz való viszonyunk, s felvetette, hogy a JATE-n, ha jól tesszük dolgunkat, lehetne „több” ifjúsági szervezet is a pártnak. 4. A platformok kérdése. Hangoztatta, hogy erős az értelmiségellenesség a pártközvéleményben és a vezetés bizonyos köreiben is.

A pártértekezlet megválasztotta az új vezetőséget. A pártbizottság titkára ismét **Anderle Ádám** lett, tagjai: **Bobvos Pál**, **Fényes György**, **Kevei Ferenc**, **Nagy Károly**, **Nagy László**, **Németh József**, **Várnagy István**. További 11 tagot az alapszervezetek választanak. A fegyelmi bizottság elnöke **Hevesi Imre**, a városi pártbizottság tagja **Kristó Gyula** lett. A városi pártértekezlet küldöttei: **Anderle Ádám**, **Csákány Béla**, **Katona Péter** és **Szalay László**. Az ötödik küldöttet **Gécseg Ferenc** és **Szemők Árpád** közül később választják meg. A megyei pártértekezlet küldöttei: **Anderle Ádám**, **Csákány Béla**, **Katona Péter**, **Kissné Novák Éva** és **Szalay László**.

M. T.

„A mi kolostorrendünk”

Az országos pártértekezlet meghirdetésekor párttagságunk logikusnak tartotta, hogy ezt minden szinten hasonló értekezletek fogják követni.

Mi most helyi, illetve megyei pártértekezletek szervezését nem tervezzük, de a testületekben minden szinten a szükséges személyi változásokat továbbra is az indokolt és a szükséges mértékben kezdeményezzük. (Szabó Sándor, Csongrád Megyei Hírlap, 1988. május 25.)

A megyei pártvezetés a szükségesnél kevesebb figyelmet fordít arra, hogy megismerje a megye párttagságának véleményét. Az elmúlt 8—10 hónapban — a szavakon túl — nem volt jele annak, hogy komolyan gondolnák pártunk új politikai vonalának, új stílusának megvalósítását. Párttagjaink hiányolják a valódi nyíltságot és nyilvánosságot.

Ezután zárt ülésre került sor. Szabó Sándor megyei első titkár, a végrehajtott bizottság nevében előterjesztette azt a javaslatot, hogy a megyei párttestületek megújításával kapcsolatos feladatokat a megyei pártbizottság saját hatáskörében oldja meg. A javaslatot a megyei pártbizottság 56 igen és 5 nem szavazattal elfogadta. (Csongrád Megyei Hírlap, 1988. július 28.)

Az általunk képviselt pártszervezetek fokozódó türelmetlenségével követelik a megyei pártértekezlet megtartását. Körükben határozott az a vélemény, hogy a megyei pb-ülésen a kisebbségben maradtak képviselik a megye pártközvéleményének többségét. Mindezért szükségesnek tartjuk a döntés újratárgyalásának kezdeményezését.

A megyei párt-végrehajtóbizottság úgy foglalt állást, hogy a témát újra a megyei pártbizottság elé terjeszti, és a testület fog dönteni ebben a kérdésben. (Szabó Sándor, Délmagyarország, 1988. augusztus 22.)

En ezt a mi kolostorrendünket jól ismerem. Eszerint a megyei pártbizottság dönt arról, hogy akar pártértekezletet vagy nem. Erre, ha jól tudom, szeptember 2-án sor kerül. Ha úgy dönt, hogy akar, akkor tiszta sor. Ha úgy dönt, hogy nem, akkor egyetlen lehetőség van, hogy a Központi Bizottság vagy a Politikai Bizottság elrendeli a pártértekezletet. Más lehetőség nincs. A Központi Bizottság, Politikai Bizottság akkor fogja elrendelni a megyei pártértekezletet, ha itt olyan döntés születik, hogy nem; ott van nálunk a nem tudom hány párttitkárnak a levele, a Központi Bizottság kiküld egy bizottságot, hogy jöjjen le, beszéljessen x mennyiségű párttaggal a megyében, — a levélírókkal biztosan, és másokkal is, ne csak a levélírókkal, — és tegyen javaslatot annak a testületnek, amelyik kiküldte, hogy legyen pártértekezlet vagy ne legyen. Az ülésen ott lesz a megyei első titkár, el fogja mondani az érveit és az ellenérveit, a bizottság elnöke is el fogja mondani az érveit vagy az ellenérveit és a testület dönteni fog. Tehát, hogyha arra a következtetésre jut, hogy a megyei pártbizottság álláspontját elfogadja, akkor nem lesz pártértekezlet. És akkor, akik ezt nem veszik tudomásul, azok a párt alapvető elveit, normáit sértik meg, és akkor a megyei pártbizottságnak politikai kötelessége ellenük, velük szemben fellépni. Ha a PB persze úgy dönt, hogy legyen, akkor össze kell hívni a pártértekezletet. (Grósz Károly nyilatkozata a Szegedi Rádióknak, augusztus 28.)

„Mostanra a pártbizottság, majdnem ilyen szavazataránnyal, más meggyőződésre jutott: 5 ellenszavazattal és egy tartózkodással a megyei pártértekezlet szükségességének elismerését fogalmazta meg. ... Szinte minden felszólaló egyetértett abban: az előző döntés elhamarkodott volt. ... A pártbizottságnak volt erkölcsi bátorsága, hogy szembenézzen egy korábbi határozatával.” (Délmagyarország, 1988. szeptember 3.)

(A felkővér idézetek a „huszonötök” leveléből valók.)

Háromezer év — kiállítások tükrében

1988-ban Nyugat-Berlin Európa „kultúrvárosa”, s ennek jegyében az amúgy is pezsgő kulturális életet élő metropolisban egymást követik a jobb-nál jobb programok, kitűnő kiállítások. Utóbbiak közül is kiemelkedik három: „A mykénéi Hellász, Homérosz hőseinek házája”, „Augustus császár és az elvesztett köztársaság” és a „Topkapi szeráj kincsei — Nagy Szulejmán kora”. Ami közös e kiállításokban: kiválóan összeállított anyagokat mutatnak be, amelyek az adott korról sokféle megközelítésben adnak átfogó képet; a szó lehető legjobb értelmében didaktikusak. A mykénéi Hellász-kiállítás például archeológiai eseményzámba ment: az anyag jó része most hagyta el először Görögországot, melynek húsz városából érkeztek a tárgyak, eldugottabb múzeumokból is, s ezen túl még hat egyéb ország gyűjteményeiből. Egyszóval olyan anyag állt össze, amelyet így, együtt még sosem lehetett megismerlni. Különös jelentőséget adott ennek a kiállításnak az az ott is kiemelt tény, hogy a mykénéi korban (i. e. 1600—1100) alakult ki az európai szárazföld első nagy kultúrája, melyről hosszú ideig csak a mítoszokból, mondákból és a homéroszi epaszókból lehetett sejtani valamit — egészen Schliemann 1876-ban megindult nagyszerű

feltárásiig. A kiállítás a homéroszi eposzokat is segítségül hívva, bemutatja az akkori tárgyi világot a várokat szerkezeti felépítésétől a hadi szerzőmókokon, a mindennapi élet használati tárgyain, a kultikus darabokon át, az iparművészeti remekéig, mindezt területi és tematikai csoportosításban. Így válik világossá, hogy a kései bronzkor e nagy kultúrája nem csupán a Peloponnészoszon koncentrálódott, hanem jelentős helyei voltak Makedóniától Atikáig, az egész görög szárazföldön, Krétán pedig mintegy egyenes folytatása volt a minőségi kultúrának. A mykénéi Hellász kisugárzása is hallatlan messzire ért: a kereskedelmi kapcsolatok révén, egészen a mai Svédország, Dánia, Anglia területéig, és természetesen Kis-Ázsiáig, Egyiptomig. A legfrissebb, s épp ezért közismert leleteket nem hozták Berlinbe, helyettük ritkábban látható, de ugyan-csak pompázatos darabokat mutattak be. Külön érdeme még a kiállításnak a kerámiaanyag összeállítása: a krétai kultúrából átvett motívumokon túl megfigyelhetjük az önálló formavilág kialakulását, amely a mykénéi kultúra pusztulása után bűvöpatákként megmaradt az ún. sötét századokban (11—8.), hogy megteremkenyítően hasson a korinthiszi vázafestészetre.

Az „Augustus császár és az elvesztett köztársaság” már címében is utal a kiállítás fő gondolatára. I. e. 100-i. u. 14-ig keletkezett érméket, szobrokat, falfestményeket, síremlékeket, épületrészleteket, s egyéb tárgyakat gyűjtöttek egybe több országból a rendkívül koncepciózus tárlatra, mely azt illusztrálta, hogyan tükrözték az egyeduralom felé való törekvést, majd az ide való eljutást, az egyeduralom dicsőítését és idealizálását, a római és augustusi béke gondolatát, a vallási restaurációt a képzőművészet különböző ágai. Ha kiállításról el lehet mondani, hogy a legújabb tudományos nézőpontot képviseli, akkor ez az „Augustus”-ra vonatkozóan mindenképpen igaz: világos képet kapunk arról, hogyan szolgálja egy egész korszak ikonográfiája az aktuális ideológiát, amely egy új aranykor beköszöntét, a béke és a rend eljövételét, a régi erkölcsök és vallás visszaállítását hirdette. Az augustusi korszakban a márványpillér díszítésétől kezdve a páncél mintázatáig a mindennap használt cserépedényig, a sirkövekig, minden az új rezsim politikai üzenetét fejezte ki közzérthető módon, stílusában is világosan elkülöníthetően, melyet ma „Augustusi klasszizkának” nevezünk. S ami a 20. századi ember számá-

ra elgondolkodtató lehet: a művek a fent mondtak ellenére sem pusztán propagandaszervezők, hanem magasrendű esztétikai alkotások.

A harmadik kiállítás Nagy (I.) Szulejmán korát volt hivatva bemutatni, nem csupán a Topkapi szeráj iparművészeti remekeinek, hanem okmányok, könyvek, kalligráfiai próbak, zászlók, fegyverek és mindennapi tárgyak tükrében is, hogy magának Szulejmánnak az alakjáról minél sokoldalúbb képet kapjon a látogató. Felsejlik tehát a tárgyak mögött a bölcs törvényhozó, államférfi, az irodalom- és zenekedvelő szultán, képe, a nagy hadvezér; mindezt így együtt látni magyar szemmel, némiképp sajátos és fájdalmas, mert a nagy hadvezér diadalai közé tartozik nemde Mohács is — gyönyörű a csata ábrázolása a kettős kódexlapon, kitűnő miniatúrista dolgozhatott rajta, éppoly szépséges az a jelenet is, ahol Zápolya kezét csókól a szultánnak, s Szigetvárt szintén szemléltetni ragyogó bíbor, zöld és arany színekben. És pompa, pompa mindenütt, de nem hivalkodó, mert a névtelen mesterek nagy művészek voltak.

Európa történelmének három meghatározó korszakát fogták át ezek a kiállítások — háromezer évet.

TAR IBOLYA

Pályázat a felsőoktatási közművelődési tájékoztatásra

A Művelődési Minisztérium Egyetemi és Főiskolai Közművelődési Bizottsága pályázatot ír ki az 1988—89-es tanévi felsőoktatási közművelődési munka támogatására. Pályázhatnak a felsőoktatás területén közművelődési munkát végző intézmények, hallgatói közösségek és hallgatók.

A pályázat célja, hogy enyhítsen a felsőoktatási közművelődés anyagi gondjain, és lehetőséget adjon új, értékes, de a jelenlegi szervezeti felépítésben nehezen finanszírozható közművelődési formák létrejöttére.

A pályázatok nyertesei egyszeri támogatást kapnak, melyet az 1988—89-es tanévben kell felhasználni. A pályázatokban az igényelt összeget fel kell tüntetni. A pályázat díjazására 2 millió forint áll rendelkezésre. Ebből 400 ezer forint az újonnan alakuló kis közösségek, öntevékeny hallgatói

szerveződések támogatására. 1 millió 600 ezer forint pedig a már hagyományokkal rendelkező, a felsőoktatási intézmény képzési profiljától eltérő közművelődési formák (például klubok, körök, stúdiók, együttesek stb.) további tevékenységének támogatására szolgál.

Az Egyetemi és Főiskolai Közművelődési Bizottság 1988. november 10-éig dönt a pályázatok sorsáról, s a pályázaton nyert összeget — intézményi támogatásként — a felsőoktatási intézménynek utalja át.

A pályázaton nyert támogatásból beruházási jellegű feladatok nem finanszírozhatók.

Művelődési Minisztérium Egyetemi és Főiskolai Közművelődési Bizottsága

A pályázatokat 1988. október 1-éig kell megküldeni a JATE Rektori Hivatalába.

* Szépirodalmi rovat *

Darvasi László

Pompeji (részletek)

Név

A gall költő, kinek testvérei
mert tán' úgy tudják, a halálba felesleges bármit vinni,
meztelenül harcolnak,
a tenger kagylós, csigás, halszállkás fővényébe
írta nevét, míg a kék víz,
apályban pihentette világnagy testét.
És jött a dagály,
és ölelte a tenger a név
kicsiny szigetét,
mondják,
évekig.

Szimfónia

Felgyegek, miközben dolgozom,
mindenféle dalokat dalol a szám.
Világmalmotól mocskos kezemmel üssek-e reá?
Hisz' ráütöttem.

Amikor a világban nincs független hely,
helyzet, status, a költő pedig a semmi nyomorult
bérmunkása és a vers az a csavar, ami sehogyse
illik a gépezetbe, ó Walter,
hallod a magyarok szimfóniáját,
miképp zeng?

Podmaniczky Szilárd

Repül a fal

Minden éjjel hallom az ordítást.
Az ember beszorult a falba.
Gyűrűt vet a felhevült ház.

Ha elválnak a torkát
érezze megbecsülésnek.
És azt is hogy szabad.

Kutyái szabadon kószálnak.
Egy elejtett varjú fekete
tolla szóródik a holdfényre.

Majd elhiszik, hogy nincs.
Ha az angyalok hátulról
befogják a szemüket.

Elmehetek.
Sikerül két kézzel
elkötni az eret.

Minden éjjel felszöknek a kutyák.
Fogaik átszelik a falat.
A por mindenütt lebeg.

Sodródó álkapocs
zabálja a teret.
Elfordul a látható felé.

A közelben a fákat követi.
Halvány szemeket ereszt a fába.
Pofája ragacsos.

A sejtek robognak lefelé.
Hullámnak nevezi.
Az eső bemossa a falba.

Minden éjjel fölszakad a torok.
Átúti a nap lemeze
A tenger áttemel a csontba.

A mozdulat kobiltra csorog.
A földben madarak köröznek.
Szétbontott csőrük a kavicson.

Minden éjjel hallani a kavicsot.
A falból a száj fölkapog.
Kiveti szárnyát a falra.

Mikola Gyöngyi – Mikola Gyula:

Töredék és történet

— csillapíthatatlanul zuhognak benned a gondolatok, agyad lázas intenzitással keresi a magyarázatot, hogy mi-féle jelentés teszi egyszerre súlyossá a tárgyakat, szavakat és mozdulatokat, árad a fény, minden tükröződik mindenben, de a végtelen csillogás áthatolhatatlan, hiába kutatsz a fény mögött a sötétséget, sohasem tudod meg, mi ad súlyt a köveknek, fáradtan hunyod le a szemed... sivatagi tájra érkezel. apró sókristályok csillámaiktól vibrál a levegő, egy férfi áll a tűző napon, a végtelen sómező közepén, a füléhez szorított kagylóban hallja még a rég kiszáradt tenger moráját, de szeme fénye megtört, testéről patakokban folyik az izzadság — az egyetlen nedvesség a tájon — s a sós szélben ő is olyan fehér lesz, mint körülötte a föld. a fehér ember lehajol, felemel egy marék sót, és a vetőmaggal a boldog városok felé indul —

A kútnál lévő nagy pocsótában nyáron is volt víz, igaz, hogy bűdös, meg zöld, de volt. Mostanában, hogy közelgett az iskola, sokszor közébe jutott, hogy mit mondott tavaly a tanítónő, amikor hatalmas komondorát az ő kölyökkutyájára uszította. Azt mondta: a pocsolva való nektek nem a szép patak. Félte, hogy nem tud majd mit felelni, ha a tanítónőnek eszébe jut megkérdezni, volt-e a pocsótánál. Ezért ment most oda. A pocsótánál nem volt senki, a gémeskút vályújában fűrdött ugyan egy kislány, de ő nem számított valakinek. A kisfiú örült, hogy nem hívta magával a kutyáját: ebbe a bűdös vízbe a világ minden kincséért sem küldené be a barátját. Levetette a nadrágját, belegázolt a pocsolva, és elfeküdt a bűdös vízben, csak a feje látszott ki. Úgy érezte, hogy a testét éles karmok szántják végig, annyira sértette a bőré a pocsolva került különféle szemét. Iszonyat fogta el, felugrott, de alig tudott kimászni a ragadós iszapból. Sírás fojtogatta: miért mondták, hogy neki a pocsolva való, nem a tiszta patak, ráadásul a kisasszony mondta, aki tanítani fogja az iskolában, és mit mond majd, ha megkérdezi; azt mondja: olyan jó volt, mint a háború — oda is el kell majd menni, a pocsótánál már volt. — meg kell találnod a szavakat, hogy valami módon leírható legyen mindaz, ami történt, leírni a menekülést, az utolsó cseppet a pohárban, a folyó feletti bizonytalan lebegést, a hörgőkre csúszó hideg levegőt, nehéz ébredéseket rossz álmú éjszakák után, rögzíteni minden mozzanatot, még ha az összefüggéseket nem látod is tisztán, meg kell teremtened az esélyt annak, hogy legalább utólag megmagyarázható legyen mindez —

Mikor megkapta a palatáblát, utálatlalt fogta meg. Száraz békára emlékeztette a rákötött kiszáradt, alakatlan szivacs, amiből dől a por, ha hozzáért. Borzalommal gondolt rá, hogy ezen kell majd megtanulnia írni, ahogy az anyja mondta. Mivel sohasem látta, hogy a szülei írtak volna, nem értette, hogy neki minek kell. Csak az a gondolat tudta megbékíteni egy kicsit, hogy ha tud írni, majd ő is háborúba mehet, mint az apja. Néha kaptak tőle levelet a háborúból. Egyszer azt írta, hogy kevés moslékot adjanak a dísnóknak, éppen csak annyit, hogy éhen ne vesszenek, mert a sovány állatok nem lopják el a katonák. — idegen világba vévedtél, idegen a hely, ahol születél, a gyerekkorod ideiglenes állomás volt, amit gyorsan elhagytál, és ahova nem térhetsz már vissza. keresed igazi hazádat, ismeretlen szülőföldedet. a keresztnevedet egyetlen. más táján a világnak sem tudják kiejteni, a vezetéknevedet viszont a környező szláv óceán minden népe a magáénak érzi. nem tudod, merre indulj, de nem maradhatsz itt, mert valamelyik ősed az idők mélyéről űz, hajt, kerget, és nem hagy nyugtot addig, míg meg nem találod valódi otthonodat, ahol ismerősként üdvözölnek majd elfelejtett rokonaid —

Az első év eltelté után a kisfiú lett a legjobb tanuló az osztályban, különösen a számtant és a hittant szerette. Igaz, hogy a hittanban és a tisztelendő úrból csalódott egy kicsit. Egyik órán arról tanultak, hogy mindenkinek van védőszentje, mégpedig az a szent ember, akinek a nevét viseli. Jártak az osztályba Jánosok, Józsefek, Máriák és Júliák. A tisztelendő úr sorra elmesélte nekik a szentek életét, akik egytől egyig nagyszerű emberek voltak. A kisfiú nevérel azonban hallgatott. A kisfiú nyugtalan lett, fészkelődött, aztán jelentkezett és megkérdezte, hogy neki ki a védőszentje. A tisztelendő egy kis gondolkodás után

azt válaszolta, hogy II. Gyula pápa. A kisfiú sohasem hallotta ezt a pápát szentként emlegetni, kevesellte a védőszentjét, de a legjobban a többiek kárörvendő nevése fájt neki.

— feltette nekünk a kérdést, hogy mi lehetne az érvényes magatartás egy olyan korban, amikor eláraszt bennünket a civilizáció antikultúrájának videokazettákon, lemezekon, számítógépprogramokon érkező szemete, amikor anélkül, hogy észrevennénk máris manipuláltak vagyunk és manipulálunk, már rég nem a saját mondatainkat mondjuk, hanem azokat, amiket az iskolában, a katonaságnál, a hivatalban a szánkba adtak, amikor a tudomány a technika fekete magiájának a szolgálatába állt, a művészet pedig, amelynek az lenne a hivatása, hogy számunkra a nyelvet, a formát, az univerzum tiszta konstrukciójának képét megőrizze, arról panaszokod, hogy nincs többé mit mondania, és kísérletei legfeljebb az intellektuális kis számú beavatott csoportjának nyújthatnak szellemi izgalmat, amikor a próféták kora lejárt és nincsenek már Übermenschek sem, mit tehet az ember, hogy ebből magát kivonja, és ne essen áldozatul ennek a tökéletes világnak. nem hagyta, hogy gondolkozzunk a válságon, szinte megállás nélkül folytatta, az egyetlen járható utat, az elérendő célt egy új társadalom építésén való munkálkodásban jelölte meg. Az új társadalom, amit második köztársaságnak nevezett, a matematikát, filozófiát és művészetet szintetizáló Tudományon alapul. ez a tudomány mentes a jelenlegi szaktudományok voluntarista „objektivitásától”, „egzaktságától”, de hiányzik belőle a vallás miszticizmusa is. Azt állította, hogy a második köztársaság új hármasságának szolgálatába, papjai és küldöttei már itt élnek közöttünk, de még idegenül botorkálnak a válságba hullott civilizáció jól álcázott romjai között. Ők azok, akik nyugodtak és csendesek, nincsenek különösebb céljaik, mégis azonnal feltűnnek mindenhol, és várakozással töltik meg az emberek szívét —

A mozigépezés olyasmiket mondott, hogy az ország romokban hever, újjá kell építeni, és ehhez mindenki-re szükség van. Arra biztatta az egybegyűlt fiatalokat, hogy tanuljanak, mert úgy válnak értékes emberré, és úgy tehetnek a legjobbat azért, hogy az ország újra talpra álljon. Aztán mindenki feliratkozhatott nála, hogy hol akar dolgozni, mit szeretne tanulni. A szervezeti gyűlésekről ettől kezdve egyre többen hiányoztak, mert a városba jártak iskolába, vagy ott dolgoztak. Egy fiatalember közülük hírül hozta, hogy a birtokot össze fel fogják osztani az itteni emberek között. Mindenki kap annyi földet, amiből megélhet. (A kisfiú ezt nem egészen értette, hiszen addig is megélték.) A fiatalember arra kérte a szervezetet, hogy állítsanak össze egy műsort a földosztásra, énekeljenek és táncoljanak, hadd legyenek vidámak az emberek.

— akkor még nem értetted, mitől fél, miért ragaszkodik hozzá annyira, hogy elégedes a levelet. neked fontos lett volna az az írás, hiteles dokumentum volt róla, egyike a ritka, aztán mind sürűbbé váló pillanatoknak, amikor látszólag szilárd nyugalma mögött felsejlett a csalódottság és bizonytalanság örvénye. nyugodt lehet, ez a papír már nem hozhat rá bajt. töredékeket még őriz belőle az emlékezet, aztán csak a megnevezhetetlen hiány marad, valami tompa fájdalom, kis kupac pernye a hamutartóban, egy darab végképp eltörölt múlt —

A kisfiú bekopogott a tanítónőhöz. Jócskán várakoznia kellett, mire a kisasszony a tisztelendő úrral együtt megjelent az ajtóban. A kisfiú elhadarta, hogy kisasszonykérem tessék jönni. mert megvan a kutyája. A kisasszony és a tisztelendő úr rohantak vele az iskolába. Mire odaértek, a dob már a tábla előtt állt, a táblára pedig a következőket írták nagy betűkkel: A KISSASSZONY UTÓLAGOS ENGEDÉLMÉVEL A SAJÓBÓL DOBOT KÉSZÍTETTÜNK. KÖSZÖNJÜK. EPOSZ. A kisasszony elfehéredett, majd elpirosodott, a szája mozogott, de nem jött ki hang a torkán. A tisztelendő úr csak állt és nézett. Közben a zenekar összekészülődött és játszani kezdtek: „Föl, föl, ti rabjai a földnek. / Föl, föl, te éhes proletár!” A tisztelendő úr otrombán elkáromította magát, és kirohant a teremből. A zenekar tovább játszott mindenki énekelt: „A győzelem nanjai jönnek. / Rabságnak vége már.”

— a fehér ember lehajolt, felemelt egy marék sót, és a vetőmaggal a boldog városok felé indul —

Préselt lepke

Holló András első megjelent kötetének címe, a *Préselt lepke*, mely nem kötetcímmé emelt vers, vagy cikluscím, szimbolikus jelentésű. A lepke, a pillangó már az ókorban is lélek jelképe volt, a keresztény szimbolikában pedig — az antik hagyomány folytatásaként — a feltámadó Krisztus és a híveké. Holló András a címadásakor ezt a szimbolikus értelmű szót még egy jelzővel is megtoldotta, és az most már egyazon pillanatban, s egymásba csúsztatva idézi fel az olvasóban konkrét és jelképi értelmét, ami által az olvasó elborzadva gondol a lelkek — ördögi — „bogárgyűjteményére”. A *kettősség* azonban nem csak a kötet címére jellemző, de a kötet egészének világképe is. Legjellemzőbb pedig benne *tragikum* és *szépség* kettőssége.

„Miért hallgat el az ember, ha kilép a hóhullásba?” — teszi föl a kérdést Holló András egyik versprójában (*Elandalodás*). Ritka és ünnepi a pillanat, amit versbe emel. A lélek, hirtelen átérezve, hogy élete a halál to-lakodó háttere előtt zajlik, egyszerre átérezve szépet és tragikusát, meghatódik és elnémul. „Az elérékenyülést miért / megszegyenülésként éljük át?” — kérdezi a költő és más helyütt (*Lecsupasztatott*). Jól tudja, hogy a szép és a tragikus együtt elérékenyülést vált ki. „Oly szép vagy, hogy úgy érzem: eltévedtem, / mikor földidézem véso nyomát viselő, / mégis halálra szánt alakod. Bennem / olyan nagy a sírásvágy ilyenkor” — mondja (*Feltűndök-lés*). És így lehet nagyon is emberi példakép számára Hemingway öreg halásza, aki „nem kapkod, ha környé-kezi elérékenyülés” (*Az öreg halász és a tenger*).

A kötetelőző, *A naplemente jegyében* c. prózai írás

szerműspárja napnyugtakor születik újjá a „Démon”, a Gonosz hatalma alól, egymás iránt érzett szerelmük által. (A nap egyben az újjászületés és Krisztus szimbóluma is.) Boldogságukban, meghatottságukban „kiszírták magukat”. De minden *születés halál*. „Jonuszuke hirtelen szakadékok pillant meg a lány előtt, aki most a lemenő nap-pal olyan összefüggést alkot, amiben a fiú beleavatkozni nem mer, csak áll bénultan, amilyen elfogadók csak azzal szemben vagyunk, ami középpontunkban tud érinteni min-ket (...). Nem kiált, nem mozdul — ahogy némák szava áll meg a levegőben.” Akár a hóhullásba lépett volna ki, mondhatjuk. Hallgat, mert szépség és tragikum egyszerre hatja át. Majd követi a halálba a lányt. De a *halál szü-letés*, s ők így válnak — immár másodszer — „pillangó-vá” a túlvilágon, az örökletben. Úgy sejtjük, földi szer-elmükön győzött a Megváltó iránti szeretet.

Élet és halál, így szól Holló András egyik versének a címe, amelyben a következőket írja: „Születéssel csorba esett / a semmi tökéletességén. / Hiányt hát így támasztottam én / benne létemmel, e felfedett / ürrel”. Ami a költőnél az étellel kapcsolatban megnyilatkozik, az a székeszisz. Hiszen az élet, ha szép is, utóvégre mégis csak tragikus. Tragikus, mert jelentéktelen és céltalan. „Nem lehetünk eléggé fontosak”, „nyilvántartásunkhoz nincsen rovat” (*Eszevételnél*).

Egy újabb kettősség, *vágy* és *valóság* nyilvánul meg abban, hogy az ember értelmesnek akarja hinni életét, holott az értelmetlen. „s magában azt hiszi, / nem a szor-ítástól fáj ökle, / hanem nyomja a / a valami, / de megnézni nem meri kezét, / hátha mégis kicsúszott tény-

leg” (*Gittának*). Tragikus hát az élet, mert értelmetlen, s szép, hogy hisszük, értelmes. Az életnek a kettős arca, s az ezzel kapcsolatos magatartás mintája talán legjobban a már említett *Az öreg halász és a tenger* c. versben nyer megfogalmazást. A legyőzetés a győzelem reménye nélkül, amikor azonban ez a vereség több mint a győzelem, „fel-ső határa a győzelemnek”, a konok kitartás szépsége a küzdelemben, és a konok kitartás értelmetlenségének tra-gikum, a vágy irreálisával szemben a „Hiába...!” rea-litása. Szépség és tragikum együtt és egyszerre.

Nagy igényű költészet Holló Andrásé, ahogy mondani szokták, a lét végső kérdéseivel mérkőző. A Számadás kötet Koszolányiát juttatja sokszor eszembe, nem csak kérdéseivel, de válaszaival is. Sokszinű, sok szolamú, sok eszközü ez a költészet. Egzisztencializmus és keresztény-ség, pszeudo-keleti tanítás, haiku fűzér, és az európai kultúra szimbólumai, szabad vers, verspróza és szonett, szikár intellektus és mély érzelmesség, kiábrándultság és megilletődöttség, puritán kifejezés és elementáris erővel áradó, szürrealis kép-folyamok, egyként jelen vannak benne. A bölcselkedő és a tragikus hangvétel mellett sok-szor ironikus. Ezt az ironiát azonban a végső elkeseredés szüli, amikor a filozófia már nem tud feleletet adni, ami-kor elmarad a megváltás, amikor a tragikum és a szép kettősségén alapuló „üdván” csütörtököt mond, amikor nem következik be a lét fölött érzett katarzia, amikor az élet már elviselhetetlenül nyomasztó és végképp vigasz-talan. „mindegy, hogy mi történik: *ugyanaz nem történik* akkor sem” (Zen-tan II.). (Kozmosz könyvek, 1987)

KISS LÁSZLÓ

Törvény — erő

Az egyesülési törvény olyan politikai problémákat vet föl, amelyek ma, úgy tűnik, megoldhatatlanok — hangzott el azon a szakmai tanácskozáson, amelyen a jogi kar oktatói mondtak véleményt az egyesülési és a gyülekezési törvény tervezetéről. Társadalmunk legalapvetőbb egyesületei ugyanis nem tartoznának a törvény hatálya alá. „A szakszervezetekre vonatkozó részletes szabályokat külön törvény állapítja meg...” (29. §) A párt szabályozását pedig három változatban zárja ki a tervezet (3. §). A legfontosabb kérdések megoldását tehát „eltolja” (Beszenyei Lajos). Persze illúzió is volt azt várni, hogy az állampolgári szerveződések el fognak vezetni a politikai rendszer befolyásolásához. Ez a törvény nem ad alkalmat arra, hogy a politikai struktúra lényeges elemei megváltozzanak. Egy sor korlátozás (elsősorban a felügyelet) a már meglévő szervezetekre nem vonatkozik, csak az újonnan megalakulóakra. Márpedig, ha nincs az összes szervezetre kiterjedő szabályozás, akkor ami van, csak a gyengék ellen irányulhat. A jelenlegi törvénytervezet a „kis kerekék” szabályozása, ellenőrzése. Logikája szerint „a hajószíjokról” majd talán később fog rendelkezni, a „vezérlőrendszer” pedig egyáltalán nem is akarja jogi keretek közé szorítani. Ráadásul ez a törvény egész sor alsóbb szintű végrehajtási és értelmezési rendelkezést fog magával hozni (Szentpéteri István).

Az egyik felkért hozzászóló, Tóth Károly (véleménynek elvi részét keretes írásunkban fejtí ki) a változatokat alternatíváknak nevezte, hiszen például a „Belügyminisztérium vagy illetékes tanács” nem igazi választás, hiszen a tanácsok a BM felügyelete alá tartoznak. Véleményét többen vitatták, és amellett voksoltak, hogy az egyesületek nyilvántartásba vételére a bíróságok a legalkalmasabbak, hiszen ez jogszertéségi kérdés. A gyűléseket pedig ne a rendőrségnek, hanem a tanács vb-titkárnak kelljen bejelenteni. Valószínűleg ez a liberálisabb változat a jobb, ám elgondolkodtató volt Hofszang József közbevetése: Ladvánszky Károly belügyminiszter-helyettes a tervezet közreadásának másnapján „odanyilatkozott”, legyen csak az engedélyezés a tanácsok feladata, s ők majd úgyis tanácsot kérnek a rendőrségtől.

Többen figyelmeztettek, hogy a korlátozások megfogalmazásában a törvénydefiniálás fogalmakat alkalmaz. Ki állapítja meg, mi a közrend, a közérkölc, vagy a közegészség megsértése? Az ügyeletes rendőr? E tisztázatlanságok adott esetben széles lehetőséget nyújtanak a hatóságoknak a közbeavatkozáshoz. Ennek szinte groteszk megnyilvánulása a gyülekezési törvénytervezetnek azon pontja, mely szerint az engedélyező hatóság meghatározhatja a rendezők számát.

Szinte minden felszólaló kevesellte a jogi garanciákat, Kovács István például úgy vélekedett, hogy a gyülekezés alapvető emberi jog; s így a szankciók nem e jogokkal élő polgárokra, hanem az ezt korlátozó államra kellene, hogy vonatkozzanak. Ez a szabályozás igen széles állami ellenőrzést biztosít, amire nem lenne szükség. Az egyesületek esetében az önkormányzat deklarálása kevés, ehhez pontos garanciák kellenek: jogosítványok és anyagi eszközök. Mások úgy vélték, a törvény túlságosan részletes a szervezetek belső rendjét. Ez is az önkormányzat korlátozása, és semmi sem

Törvényalkotási lázban él az ország. Fejlődésünk mostani állapotában előtérbe került a jogállamiság eszménye, amelyet joggal tarthatunk egy demokrácia alapjának. Ennek szellemében az Országgyűlés minden ülészakán elfogad egy-két új törvényt. Most induló sorozatunkban jogrendszerünk kérdéseit szeretnénk fölvetni. Az első részben a gyülekezési és az egyesülési törvény országos vitájához szólnunk hozzá.

Honnan a szabadságunk?

Fokozott érdeklődés kíséri a közelmúltban a sajátban is közzétett jogszabálytervezetek — az egyesülési jogról, valamint a gyülekezési jogról szóló törvénytervezet — rendelkezéseit, további sorsát. Egyetlen felnőtt ember számára sem lehet közömbös az, hogy hogyan állapítják meg alapvető jogait, melyre, s mennyire terjed szabadsága, a hatalom hol állít korlátokat az elé.

Terjedelmi okok ezúttal csupán néhány fontosabb alapkérdés felvetését teszik lehetővé, ezek azonban önmagukban is igen nagy horderejűek, az egész tervezeten végigvonul meghatározó jellegűek.

Mindkét tervezet a bevezető részében — preambulumban — hangsúlyozza, hogy a szabályai „a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányával összhangban” állnak. (Csupán emelkeztetőként: a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányát 1966. december 16-án fogadta el az ENSZ közgyűlése. Hazánkban ezt az 1976. évi 8. sz. törvényerejű rendelettel hirdették ki — ez tehát az államra és az állampolgárokra elméletileg egyaránt kötelező.) Am a szövegek egybevetése különösebb alkotmányjogi előképzettség nélkül is szembevető eltérést mutat. Az Egyezségokmány 22. cikkének (1) bekezdése így szól: „Mindenkinek joga van a másokkal való szabad társulásra, ideértve azt a jogot, hogy érdekei védelme céljából szakszervezeteket alakítson, illetve azokhoz csatlakozzon.” Az egyesülési jogról szóló törvénytervezet 1. §. (1) bekezdés a következőképpen rendelkezik: „A Magyar Népköztársaság elismeri és biztosítja az egyesülés szabadságát.” Legelső pillanatban a törvénytervezet látszik erőteljesebbnek, gazdagabbnak, megnyugtatóbbnak, hiszen „elismeri” és garantálja” azt a jogot, amihez az Egyezségokmány szerint mindenkinek csupán „joga van”.

Ez a látszat valóban csalóka. Az egyesülési szabadság mindenkit megillető jogként való felfogása a szabályozás logikáját és technikáját illetően azt jelenti, hogy az állam elé kell korlátokat állítani, hogy az állam ne akadályozza a szabadság érvényesülését (vagy legföljebb csak igen szűk körben akadályozhassa!), ezzel szemben az „elismeri és biztosítja”, formula azt a látszatot kelti, hogy „de rendes az adott állam, hiszen biztosítja az egyének számára az egyesülési jogot”. Ez utóbbi logikája szerint viszont a garanciák mértékét maga az állam határozhatja meg, tehát lehetséges, hogy bizonyos politikai, gazdasági stb. helyzetben már „nem lesz annyira rendes”, és nem olyan széles körben fogja biztosítani, tehát elvileg is jogosult korlátozni — azaz „kevésbé biztosítani” — e szabadságot. Ez a nyilvánvaló differenciálással súlyosabb, mint első látásra tűnik. Ha az „állam biztosítja” valamely jogot, akkor elvileg a legkülönbözőbb feltételekhez is kötheti annak érvényesülését. Ennek brutális — horribile dictu: már-már nevetséges — példája a gyülekezési jogról szóló törvénytervezetnek a következő rendelkezése: „A hatóság a rendezvény megtartásának feltételeként — a rendezvény résztvevőinek várható létszámához igazodóan — meghatározhatja a rendezők számát” (11. §). Az Egyezményben foglalt koncepció (tehát az, hogy a szabadságokat nem az „állam biztosítja” nagylelkűen, hanem azok az állampolgárok, „megilletik”, mert emberek), persze nem annyira új találmány, hogy erről a mai magyar jogalkotóknak ne lehetne tudomásuk. Más államok alkotmányaiban ez már régóta szerepel (zárójelben közöljük az elfogadásuk évszámát is). „Minden állampolgárnak joga van szabadon és függetlenül minden engedélytől egyesületeket létrehozni, amennyiben azok nem erőszakos jellegűek és céljaik nem ellentétesek a büntető törvénnyel” — (portugál, 1974); „Az állampolgárnak joguk van szabadon, előzetes engedély nélkül szervezeteket létrehozni olyan céllal, amit az egyének a büntető törvények nem tiltanak” — (olasz, 1947); „A belgákat megilleti az egyesülési szabadság, azt a jogot tilos bárminemű előzetes biztonsági rendszabálynak alávetni” — (belga, 1831!).

Ebben a tükörben azonban a törvénytervezetek egyéb szabálvai is sajátos fénytörést mutatnak. A részletek taglalása e helyütt talán most felesleges, az alapkoncepció kívánatos módosítása ugyanis a tervezetek egészének megváltoztatását maga után vonná.

TÓTH KÁROLY

indokolja. Volt olyan radikális vélemény is, mely szerint az egyesülési törvény azért kellett, hogy a pártot el tudjuk határolni a többi szervezettől (Nagy Károly).

Úgy tűnik, hogy az államnak az a szándéka, hogy az állampolgári kezdeményezéseket „becsatornázza”, ellenőrzése alá vonja. Persze, pusztán a joggal semmit sem lehet megoldani, társadalmi aktivitást sem lehet keltetni (Szentpéteri István).

A sok bíráló megjegyzése után logikusan hangzott a jelen levő újságírók kérdése: ezek szerint ezt a törvénytervezetet ki lehet dobni? „Dehogy, dehogy! — tiltakoztak a professorok. Amiről nem beszéltünk, azaz nagyjából egyetértünk.

Véleményünket az előző törvénytervezetekről is megkérdezték, elmondtuk, némi változás volt is. Most talán több lesz.”

Felmerült többször a vita során, hogy az elhangzott észrevételekből vajon mi fog megjelenni a törvény végleges alakjában. Véleményem szerint a fő kérdés nem ez, hanem hogy miként fog működni ez az új törvény. Miként a pudingnak az évs, törvénynek alkalmazás a próbája, és gondoljuk csak meg mennyi minden múlik itt, Kelet-Európában a „kis kérdésnek”, az alkalmazás ikéntjén!

M. T.

Kiadó jogok

Öntevékeny-kezdemenyezés

„Az utóbbi évek politikai fejleményei öröndetes módon tágabb teret biztosítanak az önállóbb szellemi élet kibontakozásához, ezen belül is, különösen az autonóm könyvkiadás politikai, ideológiai, és az ezekből adódó jogi megkötöttségei enyhültek jelentősen. Az emiatt frissiben kialakult, és egyre szélesedő nem állami könyvkiadók sorától ez idő tájt véleményünk szerint egy olyan, szélesebb értelemben vett társadalomtudományi (az irodalomtörténet történetétől a politológiáig terjedő) és szépirodalmi arculatú vállalkozás hiányzik (talán égetően), amely a hivatalos kiadók által eddig üresen hagyott területre próbál betörni. Úgy véljük, épp a korábbi évtizedek kulturális életének lefojtottsága miatt, a jelenlegi helyzetben az állampolgári elképzelt orientációja és tevékenységű kiadó, amellyel, hogy egyetemünk korábbi jó hírét öregbítene, jelentős anyagi haszonnal is járhatna. Kiadónk profiljából eredően elsősorban azt a fővárosi, illetve vidéki egyetemi városokban élő humán érdeklődésű értelmiségi réteget célozná meg, amelynek szellemi igényeit a hivatalos kiadók nem elégítik ki teljes mértékben.”

Az idézet abból a javaslatból való, amelyet a JATE-n működő öntevékeny csoportok (A Gondolat—jel, az Aetas, a Harmadkor, a Fordítói Műhely és a Társadalomtudományi Kör) képviselői juttattak el az egyetem, valamint az egyetemi kiadó vezetőihez. A kezdeményezés lényege, hogy a csoportok szellemi kapacitását és ötleteit fel kellene használni a kiadó munkájában. Saját szerkesztésű antológiák, fordításkötetek, rég megjelent, vagy magyarul még sem jelent munkákat adnának ki. (Lásd keretes írásunk) A kiadó első lépcsőben nyereségorientált lenne. Olyan műveket jelenítenének meg, amelyek bizonyosan (vagy legalábbis nagy valószínűséggel) nyereséget hoznának. A második ütemben ezekhez csatlakozásának az önköltséges kiadványok, végül pedig — az előző kettő sikeres megvalósulása esetén — valószínűleg uestesleges könyveket is megjelenítenének „helyi szellemi erőkre alapozva”, s ezek költségeit a többi vállalkozás profitjából fedeznék.

A javaslat szerint: „az együttműködés feltétele és garanciája, egyben az alább közreadandó tervezetünk megvalósíthatóságának személys biztosítéka értelem szerűen az, hogy hosszú távon a létrehozandó új kiadói státust a hallgatói csoportok egy, általuk arra alkalmasnak tartott tagja töltsék majd be.”

Pikó András, az Aetas szerkesztője, az együttműködés egyik kezdeményezője szerint, javaslatuk alapját az adja, hogy az egyetemen, elsősorban az öntevékeny körökben, jelentős szellemi kapacitás halmozódott fel, s ez nagyrészt kihasználatlan. Jó kapcsolatokat építettek ki az ország minden részén. E tehetséges gárdá munkája ráadásul olcsó, s ez a többi kiadóval szemben előnyösebb helyzetbe hozza őket. Az öntevékeny körökben több olyan hallgató kezdte szerkesztői, tudományos munkáját, akik ma már hivatásos kutatók, országos folyóiratok munkatársai. A kiadói tevékenységnek ez a formája alkalmas lenne a tehetséges hallgatók felfedezésére, s tehetségük kimunkálására.

Fejér Dénes, a JATE-kiadó vezetője érdeklődésünkre elmondta, hogy örömmel fogadta a hallgatók kezdeményezését. Úgy véli, a javaslat készítői még nem rendelkeznek megfelelő ismeretekkel a kiadói munká-

Az első lépcsőfokok

1. Rövid távú terv

- Ezra Pound (Fordításkötet, szakirodalmi válogatás. Szerk.: Novák György)
- Tanulmánykötet Borisz Paszternakról (Szerk.: Szőke Katalin)
- Ész — élet — egzisztencia (filozófiai fordítássorozat Nietzsche, Kierkegaard, Buber, Heidegger, Jaspers, Adornó, G. Marcel, Bergson, Marleau-Ponty, Bergyajev, Szolozjev, Unamuno, Ortega y Gasset műveiből. Sorozatszerkesztő: Csejtei Dezső, jelenleg egy kötet kiadásra alkalmas állapotban van)
- Hruscov emlékiratai (fordítás angolból)
- A sztálinizmus-probléma (Válogatás a legfrissebb, elsősorban nyugati szakirodalmából. Szervező: Társstud. Kör)
- Szabó Miklós előadásai az SZKP történetéről és a politikaelmélet témaköréből. (AETAS-könyvek sorozat, lektor: Béli László)
- A posztmodern (fordításkötet, válogatás a posztmodern filozófiai, elméleti irodalmából. Fel. szerk.: Bacsó Béla)
- A két világháború közötti magyar kisebbség dokumentumai (AETAS-könyvek sorozat, Szerk.: Bárdi Nándor)
- Sik Sándor: Esztétika (Újrakiadás)
- Harmadkor Évkönyv

2. Középtávú terv

- Tanulmányok a mai magyar irodalomról (A jövő szeptemberi szegedi narratológiai konferencia és a Harmadkor Nadas Péter kollégiumának anyagára támaszkodva. Szerk.: Harmadkor)
- Cs. Szabó László kiadatlan anyagai, írásai. (Szerv: Harmadkor)
- Válságok a feudalizmusban a XIV—XVII. században (szakirodalmi tanulmánykötet, fordítás, Szerv: Galamb György)
- Szabó Dezső: Az elsodort falu (Újrakiadás, előszó: Fábán Ernő)
- Németh László: A minőség forradalma (Újrakiadás)
- Jászi Oszkár: Magyar Kálvária — magyar feltámadás Bécs, 1920 (AETAS-könyvek sorozat, előszó: Litván György)
- A jövő év tavaszán Szegeden megrendezendő két-napos Bibó-emlékülés anyaga (Szerk.: AETAS)
- Sorozat a modern társadalomtudományok nagyjainak munkásságáról (közgazdaságtan, szociológia, politológia, esztétika, stb. pl.: Karl Mannheim, Hayek, Parsons, Habermas, Marcuse, Feyerabend, Dworsky stb., szerv: AETAS, Társstud. Kör)

ról, elsősorban a gazdasági feltételekről. Ezeket azonban a megbeszélések során részben már tisztázták, részben pedig ezután tisztázzák. A tervek legnagyobb gátja pillanatnyilag a tőkeszegénység. A kiadónak jelenleg felhalmozási kötelezettsége van, hogy későbbi kiadványaihoz anyagi eszközöket szerezzen. A kiadó vezetője úgy véli, hogy ezek a nehézségek nem jelentenek elháríthatatlan akadályt, s az együttműködés lehetővé válik. Hasonló szellemben nyilatkozott dr. Bodnár László rektorhelyettes is. Elmondta, hogy a kiadó kalkulációi lényegesen magasabbak, mint a javaslattevők által számított összegek, s úgy vélte, az ötlet legfőbb akadálya a pénzühiány lehet. Számításai szerint, egy könyv kiadása 20 ezres példányszám esetén kifizetődő; a nyereséghez még ennél is több kell, Raffay Ernő könyvét 30 ezer példányban adták ki. A nem távoli jö-

vőben lehetőséget lát arra, hogy a csoportok egy képviselője kiadói státusba kerüljön. Kérdésünkre elmondta, hogy a várhatóan nyereséges vállalkozásokra minden bizonnyal sikerül tőkét szerezni. Balázs Mihály rektorhelyettes szerint, „igen átgondolt és imponáló az az étlap”, amely a javaslatban szerepel. Ebből természetesen válogatni kell az aktualitások és a piaci igények szerint, de remélhetőleg a könyvek iránt lesz fokékonny érdeklődés. Őt meglepte a javaslattevők széles körű tájékozottsága egy sor technikai kérdésben: már országszerte felmérték a lehetséges árusítási helyeket, a bevételt, a reklámlehetőségeket. Elmondta, hogy az elképzelést támogatja a rektor is, szeptember végén (hosszabb külföldi tartózkodása után) összeülnek az egész társasággal, és részletesen egyeztetik elképzeléseiket.

(más)

Ki a jó titkárnő?

A sorozat befejező részének kérdeztette Batai Lászlóné Marika, aki a Gyógy-szerészeti Vegytani Intézetben 11 éve dolgozik, mint titkárnő.

— Elöttem már több titkárnő megpróbálta meghatározni, hogy egy titkárnő miért tudja jól és kevésbé jól elátni feladatát. Úgy gondolom, én se tudok többet mondani, ezért inkább szorosan az én, valamint a hozzám hasonló titkárnők munkájáról beszélnék.

— Azt hiszem, aki ezen a területen (intézetben) dolgozik, legyen az juhászgulyás, játos, szotés — teljesen más feladatkört lát el, mint egy „igazi” titkárnő. Nekünk nemcsak tárgyalni kell (telefonon vagy személyesen); főnökeink hivatalos és személyes dolgait intézzük, ezen felül, más kollégának is dolgozunk. Intézetekben

gondnok nincs, ezért ezt a teendőt is nekünk kell el látni. Ezen felül van fizetésosztás, gazdasági ügyek intézése, no meg van olyan intézet is, ahol a titkárnő látja el a könyvtárosi teendőket is.

— Tehát fontos, hogy egy titkárnő szép legyen és csinos, de, hogy okos, és még inkább. Próbálja gyorsan és precízen intézni az ügyeket! Ezen felül értsen a pénzühiány, ne csak otthon takarékoskodjon, hanem az intézeti kasszával is. Ha meg kell csinálnatni valami műszert, zárat, ajtót, villanyt, tudja, hová kell telefonálni. Értsen a műszer-, és a vegyszerrendelés adminisztratív lebonyolításához.

— Milyen legyen egy jó titkárnő? Mindenhez értsen, maximálisan segítse főnökét. S lehet, hogy még ez is kevés...

Kérdezte: DG

Szárszó és az egyesülés

Ténylegesen és átvitt értelemben egyaránt viharfelhők alatt kezdődött a szárszói tanácskozás. Mert válság van — mondta *Stumpf István* a megnyitó beszédében; ennek ténye már régóta nem újdonság — szölt *Lengyel László*; talán nagyobb is mint 1943-ban, az első tanácskozás idején — üzenté *Csurka István* levélben a résztvevőkhöz; és ez a válság kiterjed az egész régióra, állapította meg *Bába István Közép-Európa* alternatív mozgalmival foglalkozó előadójában.

Melyek voltak azok a lényegesebb problémák, amelyek elétré hívták ezt a konferenciát? Az ismert gazdasági bajok: az állami tulajdon működésének alacsony hatékonysága, az infrastruktúra kritikán aluli színvonal, a gazdaságtalan termelés következményeinek lakosságra hártása.

Napirendre került, hogy a szocialista értékek elvesztették hitelüket, még ha alapvetőleg pozitívak is: meghasonlott a jelen, és nem tudjuk, hogyan építsük fel a jövőt. *A fiatal nemzedék alapelméne a szocializmusból való eltávolodás és a belőle való kiábrándulás, mert az iskolában tanult eszményi szocializmus szembekerült a negatív tapasztalatokkal, azzal, hogy a szocializmus nem bizonyult verseny- és fejlődőképességnek.*

Az egypártrendszerben a kibontakozás alternatívái nem tudnak felszínre kerülni, a párton belül sem, mivel nincs platform és frakciószabadság. A párt informálisan maga a törvény, a demokratizálódás pedig azt kívánja meg, hogy pártfelfüggesztés helyébe a népfelügyelő lépjen.

Szó volt a kontraszelekción, morális válságról, információhiányról, arról, hogy a környezetkárosítás itt-ott már válságos méreteket ölt; hogy hiányzik a nemzeti identitástudat, és a határon túli magyarok sorsa néhol több mint aggasztó. De a szárszói tanácskozás jelentősége nem elsősorban abban van, hogy feltárta az ország problémáit, hanem inkább abban, hogy megfogalmazta a kibontakozás legfontosabb feltételeit is. A teljesség igénye nélkül: a bajok egyik fő okának tartott állami tulajdon dominanciájának a megszüntetéséről volt szó, és más tulajdonformák vele egyenjogúságának az elismeréséről, s egyenlő szabályozásáról. Kapcsolódniuk kell a világgazdasághoz. A gazdasági életet meg kell szabadítani a különböző korlátoktól, lehetővé kell tenni a tőkeakkumulációt, és teret kell engedni a piaci mechanizmusoknak.

A morális és eszmei válság feloldásának az újaként jelölték meg új értékek kialakítását, az értékek pluralizmusát, és az ilyen irányú nevelést. *Ha a jelenlegi ideológia nem tud a válságból kivezető utat mutatni, akkor egy mással kell felváltani, vagy újat kialakítani.*

Szükség van nemzeti stratégia kialakítására is, távlati célok megfogalmazására; a demokratikus erők összefogására, a múlt tárgyilagossá lezárására és a megosztó munkásparaszt-értelmiségi megkülönböztetés megszüntetésére. *Demokratikus, pluralista politikai rendszert kell létrehozni, ahol a hatalom nem kontrollálatlan, az alternatív elképzelések nyilvánosan megütközhetnek, és lehetőség van közöttük a választásra.*

A demokratikus politikai rendszer egyik feltétele, hogy érdekérvényesítő egyesülések, öntevékeny közösségek szabadon működhesse a társadalomban. Ebből következően a szárszói tanácskozáson sokszor és sokféleképpen került szóba az egyesülés problémája. Mindez arra vall, hogy az állampolgárokat erősen foglalkoztatja ez a téma, és jelentősége akkora, hogy szinte semmilyen társadalommal foglalkozó körkörös kapcsán nem lehet kikerülni. Amiről a konferencián szó esett ebben a témakörben, az nagyjából a következő volt:

1945 után a kommunista párt szisztematikusan felszámolta először a többi pártot, majd az egyesületek, közösségek legnagyobb részét. A mindenre kiterjedő állami tulajdon talajában nem tudtak gyökeret verni a társadalmi autonómiák, és az államosított társadalmi nyilvánosság eredménye a közösségek hiánya lett. Az államosított társadalomban teljesen egybeolvadt a civil társadalom és a politikai állam, nem tudott az öntevékeny civil szféra kialakulni, vagyis nem alakult ki hasznos közvetítő funkciókat ellátó közösségi társadalom és állam közt összefüggésben — a többi között — oktatási és egészségügyi zavarok, devianciák keletkeztek.

Amire tehát napjainkban leginkább szükség van, az a mindent magába szívó, rendszerintegratív modell felváltása egy társadalomintegratív, önszerveződő modellel, melyben helyet kapnak az alternatív mozgalmak, autonóm közösségek, további TDDSZ-ek, FIDESZ-ek. Természetesen az a fejlődési modell sem tökéletes, mely lehetővé teszi az öngazgatás és az autonómiák kifejlődését, de legalább fejlődőképességű.

Klubok, körök, érdekegyesületek korának kell bekövetkeznie. Ezeknek segítséget kell nyújtaniuk az ifjúságnak az igazi értékek megismerésében, és az össz-szerveződésben az olyan társadalmi rétegek számára, melyek nem, vagy csak nehezen képesek érdekeiket megfogalmazni. A megszerveződött társadalmi csoportok érdekérvényesítési lehetőségét növelni, erősíteni kell; a fokozott családvédelem érdekében meg kell teremteni a gyermekek, sőt, egy javaslat szerint, a magzatok érdekvédelmét is.

Felmerült az egyik legjobban funkcionáló politikai struktúra, a többpártrendszer kérdése is. De a tulajdonviszonyok radikális megváltoztatása nélkül a többpártrendszernek nincs reális alapja. Amire lehetőség van, az az autonóm szervezetelek fokozatos kiépítése. A demokráciát ugyanis először kis közösségekben lehet megtanulni.

Persze, volt amiről nem esett szó ezen a konferencián, vagy nem kapott elég hangsúlyt. De a tábor célja a bajokról való felelős töprengés volt, és — mint az egyik szervező fogalmazta — egy civil mozgalom erősítése. Ezeket pedig — véleményem szerint — sikerrel valósította meg, és méltán az 1943-as tanácskozás szelleméhez: ennek jegyében hozták létre a résztvevők a Szárszói Frontot, melynek célkitűzése az ifjúság egybefogása a pluralista értékek megteremtése érdekében.

PAPHÁZI TIBOR

Hazatérésben

Faludy György közeledtére

„A ZÁROLT jelzetű könyvek csak hivatalos kutatási engedéllyel olvashatók.”

Bizonyára mindannyian kipirult arccal és teli torokból énekeltek a társadalmi helyzetünknek és politikai érettségünknek megfelelő dalokat, forradalmakról, munkásokról, elnyomottakról és lángelkű hősökről. Zengtek a gyászindulók, zúgott a márszejez, kímészekkel vágtunk a tájnak, szájunk a nevét formázta annak, ki csak népének élt. Vagy bömböltük Geyer Flórián dalát.

Kisiskolások voltunk, nem tudtuk mit teszünk. Például ez utóbbi dal roppant veszélyes voltát sem ismerhettük föl. Parasztháborúk kódéből gomolygott elő szövege, pedig alig néhány évtizede született, magyar költő tollából. Veszélyes pedig azért volt, mert egy elégetett, kitiltott, elnémitott — számunkra halott — költő lópta be magát a szocialista oktatás bástyái közé. „Ellenség a falakon belül” — kiálthatták volna a kiáltók, de lehet, hogy nekik is anonim volt a dal. Vagy úgy gondolták — név nélkül — mégis épülésünkre szolgálhat a paraszti osztályharc ily érzékletes megjelenítése.

Butaságuk vagy a hatalmi gőg szülte cinizmus elrejtett előlük, vagy épp élvezetessé tette számukra, hogy az ének róluk és ellenük is szólhat. Hogy Faludy György, Villon és Heine maszkját próbálgatva, egy parasztlevelet gúnyjába is bebújt.

Feljük üresen örölt és méterre gyűjtöttek könyvet, míg a kényes ízlésű döntőkök Faludy könyveit gyűjtötték.

Faludy György nem tűnt el teljesen tehát. Könyvei — más nyugati magyar szerzők műveivel együtt — ott sorakoztak/nak a Széchényi Könyvtár zárolt polcain. A nyolcvanas évek elején pedig elkezdődött számára is a visszafogadás. A magyar irodalom vele és általa is elindította — maig is tartó — önmegismerési folyamatát. Publikációk jelentek meg életművéről. Összegyűjtött versei (New York 1980) nyomán. Majd — egyelőre számozatlan — 1983-ban megjelentek Villon-átalkötései. Önéletírása — „Pokolbeli vig napjaim” — független kiadók összefogásával, 1987-ben látott napvilágot. A napokban pedig a Magyar Világ Kiadó gondozásában, kezünkbe vehettük — immár egy könyvesbolt polcáról — a Faludy-Villon 33. kiadását.

Az 1937-es első kiadás és az ötvenegy évvel későbbi, kettős kerete életműnek és sorsnak. Közönségsiker és felkapás közé rejtje azt a tény, hogy Faludy ennél jóval jelentősebb költő. Hogy ma ő a magyar nyelv egyik legnagyobb formaművésze. Hogy tisztán megőrizte anyanyelvén írja verseit, belsővé és egészsévé tette azt az erkölcsi és etikai tartást, valamint függetlenséget, ami a Villonban még inkább külsőként és szerepként jelenik meg. Keret még azért is e karcsú kötet, mert Faludy egy évvel az első megjelenés után emigrál, s megkezdődnek vándorlásai. Most pedig — immár a második emigrációból, s a Torontóban megjelent második otthonból — 32 év után hazatér. Epp annyi év ez, amennyi Villon élete volt: a hazatérőt pedig, megint csak a hírhedt kötete fogadja. Csak remélhetjük, hogy emberi jelenléte többi könyvében is megoldja a zárakat.

Öröm és szenzáció még, hogy Faludy Györgyöt szeptember 30-án Szegeden, személyesen is köszönhetjük. A magyar irodalom Legenda aurea-jának messze fénylő alakja jön közénk.

BALOG JÓZSEF

Teltház

Barátaim egy este elindultak a moziba be. Előtte még elkövettek valami kis szabálytalanságot, s ettől a szívük könnyű lett, a lelkük meg lebegett. Azaz, hogy falhoz támasztották a kerékpárjaikat.

Ezekből, s a hasonló kis kihágásokból áll össze a mi bódító, édes szabadságunk. S tudják ezt a közelben beszélgető rendőrök is. Észe sem veszik.

A mozi légtérrel nem rendelkező, a film magyar, a nézőtér tele. Ma már nincs ebben meglepetés. Népünk képes a teltházra. Kezébe vette sorsát. Felölt. Majd lezserelt. Civilizáció. Polgárosság. Már nem kiskorú, nem jobbágy, nem cseléd, nem szolgáló, nem alattvaló, nem a paternalista állam duzzogó, sarokba állított gyermeke. Nem. És ez a film sem róla szól.

„Ahogy nincs tökéletes gyilkosság, úgy nincs tökéletes diktatúra sem” — szól a megnégyesített főszerző. Szerencse, hogy a tökéletlen diktatúra is kitarthatnak legalább egy fél emberöltőt.

A film bátor. Bátran megmutatja, hogy Meseországban beszélni: ez a mi programunk és szabadságunk. Mert ha őket megmutatjuk, s közben az összekacsintó szemeket kutatjuk a sötét nézőtérben, úgy közben eldugjuk magunkat. Bátran agyonütünk egy bölgőt — felfegyverezve a kultúrpolitika gyilkosaival, és védekezve a kultúrpolitika nélküli jóváhagyás pajzsával —, s vele együtt ütünk egy kicsiny, zöld döglégyet is. A bölgő persze életben

marad, a döglégy meg mi lennénk.

A teltháznak bátran kellene dölni, a röhögéstől, és büszkének lenni e többszörös bátorságra. Csakhogy mosolyogni is nehéz ott, ahol a több évtizedes hallgatás még a panaszfalakat is lerombolta. Megkönnyebbülni sem lehet a hirtelen szó- és képaradattól. Csak emlékezni, hogy mindez valahonnan ismerős nekünk. Csak tudni lehet, hogy az a kéz mutogat most Meseországra, mely kézben sűrűn forogtak egy hazai Meseország tervei.

Megvalósult tervei. Az, hogy Meseország most keletebbre költözött, itt meg bújdokol, könnyen megtéveszthet minket. Ebben a században — némi erőgyűjtés után — még mindig visszatért.

Barátaim nem hagyták ott a filmet. S ez lett a vesztük. Amíg ők néztek, kerékpárjaikról gondosan leszerelték a fékeket. Karral, boddennel, fékpofákkal együtt. Munkájukat pontosan és gyorsan végezték a szakemberek, jó közvilágításban, amit nálunk nem kapcsolnak le tíz órakor.

Ezt tekintjük jelképnek! Haladásunkat semmi sem fékezheti! A kerékpárokon sem! A filmművészetben sem! Szabadon száguldhatunk, köszönvén ezt a tolvajoknak és azoknak az alkotóknak, akik az utat megmutatják. Végetű! csak annyit mondhatunk még: Bacsó Péter hihet a teltházak. Csak a teltház nem hihet neki!

(bajlog)

re-publicisztika

„derülátni”

Élni annyi, mint derülátni? Mondjuk ez nem kérdés. Amíg élünk, derülátnunk, és amíg derülátnunk, élünk. Mégiscsak kérdezem ezt, kérekszépen. Azt viszont elhiszem, hogy borulátnunk. Akkor nem élünk? Nem lennénk beszámíthatóan a Nap alatt, kérekszépen? Mondjuk az ég borús, és valaki „derülátnunk fogalmaz”. Ez mit jelent? Azt, hogy csak borús időben lehet derülátnunk fogalmazni? Egy kicsit nem vagyunk (i)ól, hogy majd legyünk kicsit (roszszul)? Vagy, az ég derült, és valak „elborultan fogalmaz”. És ezt mindenki elhiszi? Hogy ezt így kell, kérekszépen? Egy kicsit meg akar halni, hogy jobban érezze, él(t)?...

Most, hogy túl vagyunk egy magyar-román „nyitáson”, és túl a tanévnyitáson, és itt az ősz, és túl leszünk néhány társaság nyitáson is, illik kissé pesszimiztánknak lenni? Illik vagy se, én az vagyok kérekszépen. Azért is, mert — van ilyen vélemény — a pesszimizmus nem az optimizmus ellenpária, így aztán ezt senki sem veheti a szememre. Mármost, hogy nem vagyok derülátni. Azt hiszem a derülátnáshoz egyfajta vegetatív igénytelenség kell, és leszállított szellemi szint, kérekszépen... Anakronisztikusan mondjuk és képílek: *álműt-nikékek* keveredtek a dallamba. És most ez a „heroikus optimizmus” egyébként sem igaz, mert általában nem derülátniok a népek. Mindjárt egy példát arra, hogy volt máshogyan is, ha az utca emberét a nagy lét nagy kérdése foglalkoztatták. „Nem kenyérről élt Kopjokin, sem nem a jólet eitette, hanem az önzetlen remény.” (Platonovot idézi *He-tényi Szuzsanna*.) Bizony erre mondjuk mostanában, hogy mi a fene, jó neki stb. Ez volna hát az, amikor az embert élteti a derülátni, és méghozzá önzetlen? (Félre-értés ne essék, nincs szándékomban a nagy író, „kicikizni”, neki minden bizony-nal megvoltak a jó okai ilyeneket leírni.) Hanem azért változott annyit a húszas évek óta a helyzet, hogy ma már ebből kevésbé tudunk megélni. Meglehet, persze, mégis bennünk van a hiba, mert nem vagyunk sem annyira szívósak, sem annyira forradalmiak, sem annyira hiszékenyek, kérekszépen? Lehet. Nézzük újra Platonovot a *Munkagödörben!* „Voscev leült az árokparton: igazság híján kételkedni kezdett saját életében, és teste elgyengült, nem tudott tovább munkálkodni, sem továbbmenni az úton, mert nem tudta pontosan, hogy van a világ elrendezve, és mi az, ami felé törekednie kell.” Mondjuk a hős nevezte megváltozott: de ide vezetne az „önzetlen remény”? Szerintem vigyáznunk kellene, nehogy a glanzosztv meg a derülátni legyen az újonnan kitenyészett „brontosaurus méretű szocialista őslátni”, amely aztán majd jól lenéz ránk, és hagy bennünket. Ho!?

—oly-bá—

SZEGEDI EGYETEM

A József Attila Tudományegyetem, a Szegedi Orvostudományi Egyetem és a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola MSZMP és KISZ-bizottságainak lapja

Megbízott szerkesztő: SULLYOK ERZSÉBET

Szerkesztőség: 6720 Szeged, Dugonics tér 12. Telefon: 12-119

Megjelenik havonta kétszer Ára: 2,30 forint. Előfizetési díj egy évre 36,80 forint

Terjesztik az intézmények KISZ- és szakszervezeti bizottságai Kiadja a Csongrád Megyei Lapkiadó Vállalat Szeged, Tanácsköztársaság útja 10. sz. 6740 Telefon: 24-633 Telex: 82-282

Felölés kiadó: Kisipál Antal igazgató Szegedi Nyomda Szeged, ISSN: 0230-791X

1988. IX. 23. — 2815 —

Felölés vezető: Surányi Tibor igazgató Bajcsy-Zsilinszky u. 28. 6720

A pokol az, ahol az egész megáll

Aki látta a *Hair* című filmet, aligha felejtheti az utolsó kockák egyikét. A végtelen látszó repülőgépbelső, a befelé menetelő katonákkal, akiket Vietnamba visznek. Mintha innen folytatódna a történet, mikor a lassan kinyíló repülőgép ajtajában látjuk az újoncokat *A szakasz* című film első képein.

Oliver Stone filmrendező, aki 1967/68-ban, 17 hónapon át részese volt a vietnami háborúnak, filmmé alakította — a rémálom — amit ott megélt. 1976-ban írta a forgatókönyvet, de a bemutatóra csak 10 évvel később, 1986. december 19-én került sor. „*A hetvenes évek végén két esztendőn át bezörgöttem Kalifornia minden aijátján, hogy mehessen — mondja Martin Bergman producer. — De akkor Vietnam még mindig nem — nem volt.*” Ugyanakkor már a bemutató siker lett, az elkövetkező három héten pedig kasszát robbantott (1987. január 9–11. között, egyetlen hétvégén, huszonnégy moziban 1 millió 628 ezer dollárt forgalmazott) *A szakasz*.

Kiosztották neki két Oscar-díjat, a legjobb filmért és a legjobb rendezésért. A filmvilág, Stone rendezőtársai is áldásukat adták rá. Steven Spielberg szerint: „Több mint film, olyan mint Vietnamban lenni. *A szakasz úgy éreztem, ott voltál, és sohase akarsz visszamenni.*”

A kezdet: Chris Taylor (Charlie Sheen) — aki magát a szerzőt alakítja — megérkezik a dzsungelbe, — ahová vágyott — és napok alatt szembetalálja magát a háállal... *vagy megölnek ott, vagy kitapasztalom az élet fenekét. A legeslegelő-csonyabb létezési szintet. Ha túléltem, más ember leszek. Így jelentkeztem a hadseregbe* — emlékezik vissza Oliver Stone.

Négy órjárt. Ezt foglalja magába a film tömör eseménymenete. Az első alkalommal — egy éjszakai őrség során — Chris benuktan figyelni az ellenség (germók) közeledtét és egyik társa halálát. A második órjárt feleget egy vietnami falut és kegyetlenül elbárik lakóival. Itt éleződik ki az alapkonfliktus Barnes (Tom Berenger) és Elias (Willem Dafoe) őrmester között. Az előbbi a vérszéki, kegyelmet nem ismerő, mindenre eiszánt katonát, az utóbbi

a „jőfejek vezérét”, az „igazság bajnokát” személyesíti meg. A brutális vérengzés után — ami a katonák egyik felét megviseli, másik felét már-már kéjjel tölti el — tudjuk értékelni Chris igazságát, aki ezt mondja: „*Olvastam valahol, hogy a pokol az, ahol az ész megáll.*”

A harmadik ütközetben — amelyben többek között az amerikai tüzérség saját katonáit bombázza — Barnes „igazságot szolgál” és lelvi Eliast, „mondván” ennek „*így kellett lennie.*” A negyedik, egy minden eddigig felülmúló pusztítás — mondhatni irtóhadjárat — elemeit rögzíti. A végeredmény egy gödörnyi halott, akiknek tetemeit buldózerekkel kotorják kupacba. Az amit a másfél óra alatt látunk HÁBORÚ, melynek egyszerre színtere a dzsungel és az emberi lélek. Itt valódi harc folyik, s a cél kizárólag egy lehet: TŰLÉLNI! Minden egyéb erkölcsi motiváció megszűnik. A katonák, akiknek csak a szabadságot hozó helikopter az egyetlen reményük, már régen rájöttek, hogy a harc véletlenül múlik. Két katonára egymástól fél méterre áll. Az egyik meghal, a másik él. Itt nincs gyáva és hős. A kettő ugyanazt jelenti, csak ki-ki másként mutatja.

Ebben a filmben hiába kutatjuk az okokat; miérteteket. Ebből a filmből az aktuálpolitika teljesen kimaradt. Itt csak a dzsungel látszik (de az sűrűn), és minden ami annak tartozéka. Mindaz amihez egyetlen amerikai katonára sem volt hozzáférése, nem volt rá felkészülve. „*A szakaszt úgy csináltam meg, ahogy én éltem át a háborút. Azt mutattam meg, hogy egy fehér amerikai gyalogos katonára miként látja a háborút. A szakasz nem a végleges film. Nem az utolsó szó Vietnamból. Csak egy pillantás a háborúra, egy szelet belőle.*”

Ez az, amiben Oliver Stone filmje különbözik minden korábbi, sztereotip elemeket használó elődjétől: hősei nem a világháborús filmekből ismerős jól fésült, ragyogó mosolyú, „ami”-k az elmaradhatatlan rágományokkal, akik pusztán az „Amerikai Álom” szülőit, s a valósághoz semmi kö-zük.

KOZEL ANITA